

Halltõõzz e'tkõs ee'ttik-kádda soti-máddkoo'ddi alttummuž da sosiaal- da tiõrvásvuõdhuâl di peälstemtuáim riášsmõõžž oodummuž kuõskkjen láä'jjsiõttummšen di Euroopp pääiklaž jiõččvaaldásm vuáddkee'rij 12 da 13 artikla meáldla i'lmmtõõzz u'vddem diõtt.

E'TKÕÕZZ VUEI'VV-VUE'KŠSÕS SIISKÕS

E'tkõõžžâst ehtdet šiotteemnalla odđ vaaldšemtää'zz, soti-máddkoo'ddi, alttummuž da tuáimmjummuž kõskkvuõdâst kõskkša láä'jj, kook liâ soti-máddká'ddlää'kk, láä'kk sosiaal- da tiõrvásvuõdhuâl riášsmõõžžâst, láä'kk peälstemtuáim riášsmõõžžâst di tõi õhttsaž viõ'kkepii-jjâmlää'kk, soti-máddkoo'ddi teäggtemlää'kk di ehtdõõzz koo'ddi riikkvuá'zz kuõskki láä'jjsiõttummuž, piidlää'jjsiõttummuž, soti-máddkoo'ddi tuájjalažkáâ'dd kuõskki láä'jjsiõttummuž di máttmi takaivaaldásm kuõskkji laa'jji mu'ttem diõtt.

Sosiaal- da tiõrvásvuõttkääzzkõõzzid di peälstemtuáim kuõskki oodummuž tääytõssân kee'zreed pue'rrje'llem - da tiõrvásvuõttjeä'rdõõzzid, tuõrvvâd õõutverddsaid da vue'kkõs sosiaal- da tiõrvásvuõtt- di peälstemtuáim kääzzkõõzzid, pue'reed kääzzkõõzzi vuážžamvuõd da ásttjemvuõd di staañvuõd, tuõrvvâd ämmatcie'ppi tuájjviõgg vuážžmõš, va'sttee õhttsažkáâddlai muttsi mie'ldd pu'htmid va'žžtõõzzid da tuõ'll'jed kuuli šõddmõõžž.

E'tkõõžž mie'ldd Láä'ddjánma raajât 22 soti-máddkáâ'dd, koid seerdčes koo'ddi vuáttõõzzin tää'l áarrai sosiaal- da tiõrvásvuõdhuâl da peälstemtuáim tuáj. Uusimaa máddkáâ'dd sosiaal- da tiõrvásvuõdhuâl da peälstemtuáim riáššâmvuáštõs čõ'rste'či jee'res jánnam rá'tkkummšest nu't, što He'lsen gáarda kuáddje'či kuuitâg ooudâs tõi riáššâmvuáštõs. Láä'ssen kääzzkõõzzi riášsmõõžžâst vä'stte'či Uusimaa máddkáâ'dd nellj soti-máddkáâ'dd da sosiaal- da tiõrvásvuõdhuálast láä'ssen HUS-máddkáâ'ddõhtõs. Tiõrvásvuõdhuâl riáššâmvuáštõs juákkje'či láä'jjest da riáššâmsuáppmõõžžâst meä'rtee'jin naa'lin vuu'd soti-máddkoo'ddi, He'lsen di HUS-máddkáâ'ddõhtõõžž kõõsk.

Pirrõstiõrvásvuõdsuõjjummuš di pue'rrje'llem - da tiõrvásvuõd ooudâsviikkmõš kuáddje'či koo'ddi tuájjan leša ooudâsviikkâmtuáj le'čči še soti-máddkoo'ddi tuáj. Mátt'tõõttâmhuâl škooulkuraattor- da škooulpsykoloogtuáj se'rddje'či kuuitâg soti-máddkoo'ddid.

Soti-máddkáâ'dd le'čči õõlmâsvuõiggâdvuõdla õhttsažkáâ'dd, koin lij jiijeez vuu'din jiõččvaaldásm. Odđ soti-máddkáâ'dd le'čči jiijeez vuu'dest äñ'jõõžž máddkoo'ddid va'steei, leša Uusimaa máddkáâ'dd di Itä-Savo puõcciháiddamvõudda kuulli koo'ddi vue'zzest čõ'rste'čes äñ'jõõžžâst máddkáâ'ddjuággast. Soti-máddkoo'ddi pääimõs mie'rreei tuáimmor-gaan le'čči vaalin vaalšeeivuálaž soti-máddkáâ'ddvä'lddõs.

Soti-máddkáâ'ddlää'jjest šiotte'čes soti-máddkáâ'dd tuáimmjummuž, tällõõžž da vaaldásm di tällõõžž ta'rkkummuž kuõskki šiottâlm. Sosiaal- da tiõrvásvuõdhuâl riášsmõõžžâst u'vddemvuálaž laa'jjin seerdčes káâddlaž sosiaal- da tiõrvásvuõdhuâl riáššâmvuáštõs vuáddeemvuálaid soti-máddkoo'ddid. Peälstemtuáim riášsmõõžžâst u'vddemvuálaž laa'jjin seerdčes káâddla peälstemtuáim riáššâmvuáštõs vuáddeemvuálaid soti-máddkoo'ddid.

Sosiaal-da tiõrvásvuõdhuâl vooudla õhttsažtuáj da mie'rreáldla kääzzkõsrajjâz ainsmáttmõššân raajčes vitt õhttsažtuájvuu'd. Õhttsažtuájvõudda ko'le soti-máddkáâ'dd raajče neelljpiirice'jji õhttsažtuájjplaan.

Ehtdõõžžâst šiotte'čes tää'rkben soti-máddkáâ'dd riáššâmvuáštõõžž di tää'rkben rajjee'l kääzzkõõzzi ha'ñkkummšest privaattin kääzzkõspuu't'tee'jin di vuákrtuájjviõgg äñnmõõžžâst.

Riikk vuei'tlvažvuõđ ohjjeed soti-mäddkoo'ddi vuâsttõ'sse kuulli sosiaal- da tiõrvâsvuõđhuâl da peälstemtuaim ehtdet seämma-äai'j ra'vvjemnalla. Riikksuavtõs ra'vvje'ci juõ'kk neelljad ee'jj strateegla täävtõõzzid sosiaal-da tiõrvâsvuõđhuõllu. Soti-mäddkoo'ddi õõlgçi vä'ldded täävtõõzz lokku jiiijâz tuaimjummses da še õhttsažtuajjsuâppmõõžži valmstõõllmõõžžâst. Lââ'ssen sosiaal- da tiõrvâsvuõttministeria saaggstõõllçi piiriece'jji soti-mäddkoo'ddivui'm tõi riâššâmvuâsttõ'sse kuulli sosiaal-da tiõrvâsvuõđhuâl teâuddjummses. Va'stteenalla riikksuavtõs ra'vvje'ci juõ'kk neelljad ee'jj strateegla täävtõõzzid peälstemtuei'mme da sii'skministeria saaggstõõllçi piiriece'jji soti-mäddkoo'ddivui'm tõi riâššâmvuâsttõ'sse kuulli peälstemtuaim teâuddjummses.

Soti-mäddkoo'ddi tuaimjummuš teäggdet vuej'vv-vue'zzest riikk teäggtoõzzin da kooi-ne meä'rin kääzkkõõzzi õõ'n'n'jin pe'rjem ä'sšnekmaausivui'm. Teäggtoõzzâst šiotte'češ soti-teäggtoõslaa'jjin. Teäggtoõs meä'rtõõvvçi la'skkee'ld vuei'vv-vue'zzest soti-mäddkää'dd kääzkkõstaarb di jeällmõštuejje'e'ji vuâdald. Peälstemtuaim teäggtoõ'sse vaaikte'çi lââ'ssen riskk-ke'rd. Riikk teäggtoõs le'čçi soti-mäddkoo'ddid takaikä'ttemnallšee'm. Teäggtoõsvuâsttõõzz see'rdeen koo'ddin rii'kke, âlgg riikk puâttjid lââ'zzted da koo'ddi puâttjid va'stteenalla kie'ppeed tõin meädda sii'rdi teäggtoõsvuâsttõõzz vee'rd. Tãn diõtt riikk piidpuâttjid ehtdet šõddeemnalla kõrsmâ'ttee'l riikk tiânâspiidtummuž. Što obbpiidtäâ'ss ij šõõddçi, õõlgdet koo'ddid vue'leed kâ'ddpiid. Kâ'ddpiid keä'ppummuš le'čçi 12,63 prose'nttoõhttoõgg pukin koo'ddin. Še koo'ddi vuâ'zz õutstõspiid puâttjest vue'le'češ da riikkvuâ'zz va'stteenalla šõõddčeš.

Soti-mäddkää'ddest ij le'čče vue'lğgemsââ'jest vuõiggâdvuõđ vä'ldded ku'kesäiggasât lääin. Soti-mäddkâ'dd vuâitçi kuuitâg vä'ldded riikksuavtõõzz miõttâm lääinvä'lddemvä'lddyuõđ ä'sšõhttsažvuõđin ku'kesäiggasa lääin investâsttmõõžži teäggtummsen. Lââ'ssen šiotte'češ kirrla da vie'lt'tee'm investâsttmõõžž lââ'sslääintemvuei'tlvažvuõđâst. Soti-mäddkoo'ddi õõlgçi raajjâd läinnraam se'st âannmin investâsttmõõžžin investâ'sttemplan, koon priimmče vue'zzsteez sosiaal- da tiõrvâsvuõttministeria da sii'skministeria.

Piidtummuž kuõskki muttâz viiggčeš čõõđ piidõõlgni'i'kki kõskkvuõđâst vuei'tlva neutraalnalla. Tuâj piidtummuš ij kõrsm'e'ce ij-ka obbpiidtäâ'ss kaggõõđče.

Koo'ddi riikkvuâ'zzid ehtdet kie'ppeemnalla se'rddjeei tuâjaid va'stteei vue'zzest da tä'st di kâ'ddpiid vue'lummšes šõddi muttsid räâ'jte'češ riikkvuâ'ssriâšldõ'kke se'st õõnn'jin põõšši meä'rtõõvvituejje'e'jin da riikkvuâ'ssriâšldõkmuttâz ta'ssjummsin.

Kåâddla sosiaal- da tiõrvâsvuõđhuâl da peälstemtuaim kääzkkõsvuõđâst åârrai tuâjjlažkâ'dd se'rddje'çi He'lsen gâârad kääzkkõsvuõđâst åârrai tuâjjlažkââ'dd lokku vää'ldkani soti-mäddkoo'ddi kääzkkõsvuõ'tte jäärnakluõvtõõzz vuâđdjurddi meâldlânji. HUS-puõccihâiddamvuu'd tuâjjlažkâ'dd se'rddje'çi HUS-mäddkâ'ddõhtto'sse.

Puõccihâiddamvuu'di da šõddâmväkksai spesiaalhuâllvuu'di kâ'ddõhttoõzz di tõi jällmõš, vuâsttõõzz da õõlgtõõzz se'rddje'če soti-mäddkoo'ddid. HUS jällmõš se'rddje'çi kuuitâg HUS-mäddkâ'ddõhtto'sse da He'lsen gâârad jällmõš ij se'rddje'če, leša tãn meä'rin šiotte'češ tâllõshâaid jerrâttmõõžžâst gâârad jee'res tâllõshâaidast. Soti-mäddkoo'ddid se'rddje'çi koo'ddin, He'lsen gâârad lokku vää'ldkani, sosiaal- da tiõrvâsvuõđhuâl da peälstemtuaim riâššmõ'sše õhttnee'i pãâdtã'vver jällmõš. Jällmõš-siirdin jeät spravče ko'rvvõõzz koo'ddid jiâ-ka kâ'ddõhttoõzzid muđoi grãâ'm gu nãkkmin vue'jjin, koin kãâ'dd ekonoomlaž jiõččvaaldãšm keä'znoõvçi.

Soti-mäddkâ'ddlää'jjest šiõtte'čes še soti-mäddkoo'ddi õhttõsnallšâst tuaimmsââ'jj- da kiiddâlm-vaaldâšm siltteemkõõskõõzzâst, ko'st riikk vuaitči lee'd vue'ssne'kken. Siltteemkõõskõõzz tuâj- jan le'čči tuõ'll'jed soti-mäddkoo'ddi õhttsaž sââ'jjeâttriâšldõõgg da tõin vuaitči lee'd še jee'res soti-mäddkoo'ddi tu'mmjem tuâj

E'tkkõõzzâst ehtdet lââ'ssen, što ee'ttik-kâ'dd priimmče u'vddemnalļa Euroopp pääiklaž jiõččevaaldâšm vuâddkee'tj 12 da 13 artikla meâldla i'lmmtõõzz vuâddkee'tj suâvvtummšest Lää'ddjânmmest koo'ddid da soti-mäddkoo'ddid. I'lmmtõs lij miârktum šõddâd viõ'kke mään- pââ'j vuõssmõs pei'vven koolm määnpââ'j kee'jjest tõn mâñña, gu tõ'st lij i'lmmtum suâppmõõžž ruõkkja.

Ehdtõõzz meâldla soti-mäddkââ'dd altte'čes vuei'tlva sõrgg laa'jji priimm'mõõžž da ra'vvjum- muž mâñña. HUS-mäddkâ'ddõhttõs altte'čes vuâddsuaõppmõõžž priimm'mõõžžin. Vuõssmõõzz mäddkâ'ddvaal tooimte'čes grââ'm gu He'Issnest 24.1.2022. Vuõss pooddâst soti-mäddkoo'ddi kõskkpoddsazaaldâšm da mäddkâ'ddvaali mâñña vaalšum soti-mäddkâ'ddvä'lddõõzzi tuâimmjummuž jâttjummuž mâñña soti-mäddkââ'dd valmštâ'lle tuâimmjummuž or- ganisâsttmõõžž di tuâjjlažkâ'dd-da jällmõš-seerd õõutsââ'jest koo'ddi da kâ'ddõhttõõzzin nu't, što sosiaal- da tiõrvâsvuõdhuâl, peâlštemtuaim di jee'res jee'rab šiõtteemvuâlai kääzzkõõzzi da tuâjai riâššâmvuâsttõs se'rddje'či soti-mäddkoo'ddid ee'jj 2023 aalgâst looggee'l.

E'tkkõ'sse õhttneej lââ'jj liâ miârktum sõddâd vuei'vv-vue'zzest viõ'kke ee'jj 2023 looggee'l. Ooõummuž viõ'kkepiijjâmlää'jj lij miârktõs šõddâd viõ'kke 1 pei'vven suei'nnmannu 2021. Lââ'ssen soti-mäddkâ'ddlää'jj suâvlde'čes kooi-ne meâ'rin ju'n tâ'lles soti-mäddkoo'ddi tuâimmjummuša.

SSIISKÂŽ

E'TKĶŌŌZZ VUEI'VV-VUE'ĶĶŠŌS SIISKŌS	1
7 Vuadustâsah njuolgâdusâi miel	5
7.1 Soti-mâddkâ'ddlâä'kk.....	5
7.2 Lää'kk sosiaal- da tiõrvâsvuõttuõl riâšsmest.....	6
7.7 Lää'kk soti-mâddkoo'ddi teâgtummšest.....	11
7.35 Sää'mkiõll-lää'kk	12
LÄÄ'JJEHDTŌŌZZ.....	17
1. Soti-mâddkâ'ddlâä'kk.....	17
2. Lää'kk sosiaal- ja tiõrvâsvuõttuõl riâšsmõõžžâst	18
7. Lää'kk soti-mâddkoo'ddi teâgtummšest.....	19
35. Lää'kk sää'mkiõll-lää'jj mu'ttmest.....	20

7 Vuáduſtâſah njuolgâduſái mielđ

7.1 Soti-máđđká'ddlää'kk

33 §. *Meersažkiöll-lu'vddká'dđ da sää'mkiöl lu'vddká'dđ.* Paragraaffast ſiötte'češ meersažkiöll-lu'vddká'dđdest kuei'tkiöllsain soti-máđđkoo'ddin di sää'mkiöl lu'vddká'dđdest soti-máđđká'dđdest, koozz kooll saa'mi dommvoudda kuulli ká'dđ. Kuei'tkiöllsain soti-máđđkoo'ddin vaaktemtuáimmorgaan ko'rvve'či ſpeſiaal-puöcciháiddlää'jj (1062/1989) 18 §:st miárktum lu'vddká'dđ, koon tuájjan lij jee'reskiöllsai da kuei'tkiöllsai koo'ddi se'st öönn'jest puöcciháiddamvuu'dest oudâſviikkâđ da ö'hte ſuávted kiöll'laž uu'ccbös joouk ſpeſiaal-puöcciháaid di uu'ccbös joouk kjiölin u'vddemvuâla tiörváſvuöđhuâltuájjažká'dđ ſkooultööz. Meersažkiöll-lu'vddká'dđ tuájje'dđ vuälci pukid soti-máđđká'dđ tuájaid tön lââ'ssen, ſto tön tuáj käättče ſpeſiaalpuöcciháiddlää'jjest miárktum lu'vddká'dđ tuájaid.

Paragraaff 1 momee'nt mie'ldd kuei'tkiöllsaž máđđká'dđdest lij meersažkiöll-lu'vddká'dđ. Lu'vddká'dđ lu'vddká'dđne'kken vaalše'češ soti-máđđká'dđ kiölluu'ccbös jou'kke kuulli jäls-tee'jid ee'ttkeei oummuid. Jee'res pie'kkin vuázlažmie'rr, norrös di orgaan vaalſemnääl da tuáimmjemnääl kuáđđe'če soti-máđđká'dđ tu'mmjemnalla vää'ldee'l lokku jee'res lââ'ssen lää'jj 10 láagg meâldla vaalââ'ntemvuötträä'jtööz.

Paragraaff 2 momee'nt 1 päai'k mie'ldd meersažkiöll-lu'vddká'dđ tuájjan le'čči čiolggeed, ärvvtööllâđ da ceälkked tō'st, mä'htt soti-máđđká'dđvä'lddööz tu'mmstöögga vaakte kiöll'lai vuöiggâđvuödi nääl teáuddjumša. Momee'nt 2 päai'k mie'ldd lu'vddká'dđ tuájjan le'čči čiolggeed, ärvvtööllâđ da meä'rtööllâđ kiöll'laž uu'ccbös joouk jiijjâž kiölin ta'rjeemvuâlai kääzzköözzi taarbid da ſeu'rjed tai kääzzköözzi vuázžamvuöđ da ſlaaj. Čiolgtöözzi, ärvvtööllmööžži da ſeu'rjummuž vuâald tuáimmorgaan tuejje'či momee'nt 3 päai'k mie'ldd soti-máđđká'dđhalltō'sse ehdtöözziđ tuáimmân kiölluu'ccbös joouk kääzzköözzi da kääzzká'stemkuällsi oudâſviikkmöššan di ehdtöözziđ tuájjažká'dđ kiölltäiddöolgtummšin da kiölltäiid oudâſviikkmöžžâst. Lu'vddká'dđ ehdtööz vuaitči kuöſkkâđ oudmiárkkân riikk raajid râſtldee' öhtsažtuájast ſuáppmöžž ſoſiaal- ja tiörváſvuöđhuâl da peälſtemtuáim kääzzköözzi teáuddjumšen. Momee'nt 4 päai'k mie'ldd lu'vddká'dđ tuájjan le'čči ſe tuejjeed ehdtöözziđ ſoſiaal- da tiörváſvuöđhuâl riâšsmöžžâst uvddum lää'jj 37 §:st miárktum kuei'tkiöllsai máđđkoo'ddi öhtsažtuáj da tuájjuâkkmöžž kuöſkki ſuáppmöžž ſiisköžžâst, u'vdded ſuáppmöžžâst ceälkalm soti-máđđká'dđvä'lddō'sse di ſeu'rjed ſuáppmöžž teáuddjummuž.

Paragraaff 3 momee'nt mie'ldd lu'vddká'dđdest vuaitči lee'd vaaldſemvuâkköžžâst mie'rrium tuáj.

Paragraaff 4 momee'nt mie'ldd lu'vddká'dđ ööudči piirree'jji soti-máđđká'dđhalltō'sse čiolgtööz uu'ccbös joouk kiöllsai kääzzköözzi teáuddjumšest máđđká'dđdest. Čiolgtööz miárktōs lij u'vdded teâđaid, koon vuei'tet äu'kkeed máđđká'dđ tu'mmstöktuájast plaaneen kiölluu'ccbös joouk kääzzköözzi teáuddjummuž. Soti-máđđká'dđhalltōs ööudči soti-máđđká'dđvä'lddō'sse ceälkalm tuáimin, koid lu'vddká'dđ u'vddem čiolgtōs ööudči mäain.

Paragraaff 5 momee'ntest ſiötte'češ sää'mkiöl lu'vddká'dđdest, kââ'tt soti-máđđká'dđhalltööz puâđči mie'reed nákam máđđká'dđdest, koozz kooll saa'mi dommvuu'd ká'dđ. Tâk kââ'dđ liâ Jeänök, Aanar da Uccjokk. Lââ'ssen Suâ'djel kââ'ddest áarraai Lappi paalgâſká'dđ vu'vdd kooll saa'mi dommvoudda.

Sää'mkiöl lu'vddká'dđ le'čči soti-máđđká'dđ sää'mkiöllsai jälſtee'ji vuâſſööttâm- da vaaktemkanaal soti-máđđká'dđ valđſmest. Tön tuájje'dđ vuälci soti-máđđká'dđ pukid tuájaid.

Lu'vddkâ'dd ij kuuitâg ni mu'vddmjin pie'kkin ko'rvve'če sää'mtee'ğğ sââ'j sää'mtee'ğğest uvd-dum lää'jj meâldli'žzen saa'mi ee'ttkee'jen. Sää'mtee'ğğ tuâjjan lij lää'jj mie'ldd hâiddad saa'mi jiijjâz kiöl da kulttuur di sij sââ'jes al-ggmeeran kuõskki aa'sšid. Sää'mte'ğğ ee'ttkâstt saa'mid tuâjeez kuulli aa'sšin meersain da meeraikõskksain õhttvuõdin. Sää'mte'ğğlää'jj 9 § miârkum-muž kookkasvuâllai da miârkteei tuâimin âlgg maddkââ'ddest saaggstõõllâd sää'mtii'ğğivui'm ij-ga ni mudoi sää'mtii'ğği sâjja saa'mi ee'ttkee'jen tuejjeed muttsid. Sää'mkiöl lu'vddkâ'dd le'ççi luândas mie'ldd maddkââ'dd jiijjâs tuâimmorgaan, kââ'tt tiudde'çi da tuõrvçi sää'mkiõllsai vuässõõttâm- da vaaiktemvui'tlvažvuõdid maddkââ'ddest.

Sää'mkiöl lu'vddkââ'ddest lu'vddkâ'ddnee'kk a'lğge lee'd sää'mkiõllsa. Uu'ccmõsân kuâlmad vuâ'ss lu'vddkâ'ddnii'kkin âlgg nõõmeed sää'mtee'ğğ e'ttkeem oummuin. Lu'vddkââ'ddest õõlgçi lee'd ee'ttkõsttumnalla puk kolmm sää'mkiöl le'be aanarsââ'm, nuõrtsââ'm da tâ'vvsââ'm. Lu'vddkâdda suâvvt'e'çes mudoi mâi'd 1-4 momee'ntest šiõtteed meersažkiõll-lu'vddkââ'ddest. Kiõlljou'kke kuullmõõžž ârvvtõõlçeš kuhttuin tuâimmorgaanin põõšši nââ'l meâldlânji nu't, što ouddmiârkân meârkõs jie'nkiõlâst meerteattriâšldõõggâst ij le'ççe tõt tâ'lk meâ'rteei tuejjei kiõlljou'kke kuullmõõžžâst.

7.2 Lää'kk sosiaal- da tiõrvâsvuõttuõl riâššmest

4 §. *Kääzkkõõzzi vuâžžamvuõtt da âsttjemvuõtt.* Ceâkkaz mie'ldd soti- maddkââ'dd õõlge'ççi plaanad da çõõdted kääzkkõõzzid ââ'sšlai taarb ouddlâ'stem vue'jjin. Taarb meâ'rtummuš vuâdđat sosiaal- da tiõrvâsvuõttuõl spesiaal- lää'jjeâttmõ'sše da tõid šiõttuum vuâdđjuurdid. Taarb arvvtõõllmen âlgg vâ'ldded lokku še narodtââ'zzest ta'rkkuum tarbb da še persontââ'zz tarbb.

Taarbin jiâ tän sââ'jest õõlge'ççi õõuti oummi kiõççlâsttam subjektiivlaž taarb mõõn-ne tiõttum kääzkkõ'sse. Kääzkkõõzzi taarb arvvlâttmõš âlgg vuâdđeed sosiaal- da tiõrvâsvuõttuõl spesiaal- lää'jjeâttmõ'sše – mâ'te sosiaalhuõll-lâkka, pâärnaisuõjjeemlâkka le'be tiõrvâsvuõttuõll-lâkka – de sosiaal- da tiõrvâsvuõttuõl ämmatnee'kk õõutsââ'jest ââ'sšvuâzzlâžni'kkin tuejjuum arvvõ'sse tõ'st, lij- a su'st lää'jjeâttmõõžžâst õõlgtum tarbb soti -maddkââ'dd riâššâmvastõõžžâst âarrai kääzkkõ'sse. Sosiaal- da tiõrvâsvuõttuõl ämmatnii'kki tuâj da vuõiggâdvuõtt raajjâd personpuõttlõs tu'mmstõõggid, miârrâ'vve ämmat-tuâimmjummuš kuõskki lää'jjeâttmõõžž de tuâjmeâ'rtõõzzi meâldlen.

Ceâkkaz 1 momee'ntest tuõdçi lââ'ssen, što kääzkkõõzz oolge'ççi çõõdted õõutverddsen, õ'hte šiõttuum ceâlâivuõttân de ââlda ââ'sšlaid. õõutverddsazvuõtt lij vuâdđlää'jj 6 §:a suõjjeem vuâdđvuõiggâdvuõtt, koon mie'ldd puk oummu liâ õõutverddsa lää'jj ooudâst. Ni keân ij vuâžž seânt'e'm vuâdđââ'sštaa piijjâd jee'res arvvsâ sâjja sooggbeâ'l, ââ'jj, alggpuâttmõõžž, kiõl, âskldõõgg, väimmjuurd, miõllânnmõõžž, tiõrvâsvuõttvue'kk, vââ'kkvuõd, le'be jee'res ooumže kuõskki mäâin vuâdâin. Nâkam jee'res mäinn vuâitt lee'd ouddmiârkân jâlstepâi'kk, sosio-ekonomlaž sââ'jj, vââ'rkõsvuõtt, tuâjjmarkkânsââ'jj da piârkõskkvuõd. Vuâdđlää'jj 6 da 19 §:a šiõttee õõlmmlâžvâldda õõlgtemvuõd staañâd juõ'kkkaid ri'ttjei da õõutverddsaid sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzkkõõzzid da oudeed narood tiõrvâsvuõtt.

õõutverddsazvuõttlää'jjest (1325/2014) šiõttee õõutverddsazvuõd ooudummšest da çârstem çõggmõõžžâst. õõutverddsazvuõttlää'jj mie'ldd ve'rğgnii'kkin lij õõlgtemvuõtt arvvlâ'sted jii-jjâz tuâimmjummuš õõutverddsazvuõtt. Sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzkkõõzzi riâššâi âlgg nââ'i't ââreen arvvlâ'sted jee'res narood- da ââ'sšlâžâ'rttli kääzkkõs taarbid, pravvled viõkkvâärid tuõttum taarbi vuâdâin da õhtnâ'sted hâidd- da kääzkkõsnâ'lid. Tuâimmjem ta'rkkummšest lij vââžnai arvvlâ'sted tu'mmstõõggi vaikkõõzzid jee'res narodâ'rttliid da kääzkkõõzzi õõutverddsaz šlaajid. Ta'rkkummuž tiillân liâ jee'res narodâ'rttli õõutverddsaz piâsmõš sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzkkõõzzid ja vui'tlvažvuõd âu'kkâ'sted sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzkkõõzzid.

Näkkam ää'sš gu kuu'kkes mät'kk- kōōsk, ää'sšlažmääus le'be kääzzkōōzzin ää'nmem kiöll vuc'i'tte vaikkted kääzzkōōzzi ästtjemvuō'tte. Ouddmiärkkân kiōl'laž ästtjemvuōtt norrai jee'res tue'jje'e'jin da tōin oōlgtē tōn, štō ää'sšlaž le'be puōcci lij teādlaž kääzzkōōzzin, vuāžž kääzzkōs, šādd fi'ttjummsen, fi'ttai še hāaid kuōskki vuā'ppōōzzid da pāstt nu'tt vā'ldded jidēē va'stteemvuōd hāaidast. Tāt oudldā'st še teādtōōzz, vuā'pstōōzz da ra'vvjōōzz määngvuōlāsvuōd, tu'lkkeemkääzzkōōzzi vuāžžamvuōd da ne'ttkääzzkōōzzi ästtjemvuōd. Ästtjemvuō'tte kollai še kulttuurlaž vuāllamvuōtt, gu kiöll lij kulttuurčōōnnaž, mä'htt še nää'll saggstōōllād da puu'tted miärkktoōzzid.

Ōōutverddsažvuōttlāā'jj mie'ldd ve'rğgnii'kki, māt-a sosiaal- da tiōrvāsvuōttkääzzkōōzzi riāššjid ālgg arvvlāttmōōžž lāā'ssen ouudeed ōōutverddsažvuōtt jiiijāz tuāimmjummsēst. Ōōlgtōōssān lij stānād juō'kkka oummu tuōttvue'kkšen ōōutverddsa vuc'i'tlvažvuōd äā'nned kääzzkōōzzid. Tuōttvue'kkes ōōutverddsažvuōtt ōōlgtat tōn, štō pukid teāuddje taarbes meālddla ri'ttjeei da vuc'i'tlvubun pue'r kääzzkōōzz. Tōt oudldā'st oummi jee'resnallšem vuc'i'tlvažvuōdi da vuc'lğgemaalgi huōmstummuš nu'tt, štō ooumže kolljeei tue'jje'e'j jiā vaikkat oummu kääzzkōōzz vuāžžmō'sše le'be ci'sttjummsā kääzzkōōzzin. Juō'kkka seāmmānallšem ci'sttjummuš ij pāi riittai stānād ōōutverddsažvuōd teāuddjummuš, leša ōōutverddsažvuōtt lij še jee'resārvsvažvuōdi ta'ssjummuš, ouddmiärkkān positiivla spesiaal- ci'sttjummuž vie'kkin.

Ō'hte suāvvtōllum kääzzkōsceālaivuōdin ōōlgtē'čci jeārben jāānab jee'resnallšem kääzzkōōzzid taarbseei ää'sšlaid riāšštem kääzzkōōzzi tuāimmsallaž ceālaivuōdid. Kääzzkōōzz oolgc'i čōōdted nu'tt, štō tōk āblkā'ste äāšslaid tuāimmjeei ceālaivuōd, ko'st ōhttsažtuājj kääzzkōsharjtee'ji kōōskāst da siirdčōōttmōš kääzzkōōzzāst nobba teāuddai toolkvos naa'lin, taarbtē'mes māā'jā'ttem- le'be puāt'kkōōzzitāa. Ō'hte suāvvtōllum kääzzkōsceālaivuōd ōōlgtē'čci še taarb āblkā'sted kääzzkōsriāššālm nākkmen, štō jiā soti- mādđkāā'ddest le'čci taarbtē'mes teā'ğgāā'nmemkuuli lāā'zzteei pājjlōs kääzzkōōzz.

Riāššāmvastteemvuōdāst āārrai soti- mādđkāā'dd oolgc'i še huōltded pālddkääzzkōōzzi ää'sšmeāldlast teāuddjummsēst. Pālddkääzzkōōzz liā miärkteejes jeārbōžžān jīānna'j de tāujja da kuu'kkben kääzzkōōzzid taarbseei ää'sšlaid, koin lij tāujja vaikkat oocčōōttād ku'kken āārrai kääzzkōōzzid.

Pālddkääzzkōōzz liā kääzzkōōzz, koid ää'sšla ā'nne tāujja da kuuitāg pie'kk ää'sšlain ā'nne tōjd tāāu'jben, joba juō'kk peei'v, mōōn tiōd nākam kääzzkōōzz liā tarbbsōs vuāžžād āālda. Še hāā'rvel'd taarbšem da kōskkeemnalla harjttum kääzzkōōzz vuc'i'tte lee'd ää'sšla āāra le'be ā'lddla puhttum kääzzkōōzz. Ää'sšla kiōččāmvue'jjest, pālddkääzzkōōzz liā ästtjummsen ouddmiärkkān do'mme ta'rjjeem kääzzkōōssān, ne'ttkääzzkōōssān, āālda juō'kkpeivvsaž jie'llempir'ō'sse ta'rjjeem kääzzkōōssān le'be liikkeem kääzzkōōssān. Äālda ta'rjjeem kääzzkōōzz vuc'i'tte sii'skeed še spesiaal- siōlttummuš oudldā'stem kääzzkōōzzid, koid po'hte, hāt kääzzkōsharjteei fyyslaž tuāimmjempāi'kk vuāitt lee'd kōskkuum. Taarb'laž ij ni leākku fyyslaž tuāimmjempāi'k āārrmōš ba tōt, ko'st kääzzkōs ou'dde tōn taarbseei ää'sšla.

Pukid kääzzkōōzzid i'lla vuc'i'tlvaž ij- ka toolkvās piōdggā'tted da riāššād pālddkääzzkōōssān. Nākam liā ouddmiärkkān hāā'rvel'd taarbšem kääzzkōōzz, kook oudldā'ste spesiaal- siōlttummuš le'be kaallšōs neāvva'id. Tāk kääzzkōōzz liā vuāddā'sšen noorrād šuurbid ceālaivuōdid soti- mādđkāā'dd vuu'din da vā'lddkā'dden. Tōin vuc'i'tte praavād kääzzkōōzzi pue'r'r šlaaj da stān- vuōtt de še tāllsō'ssen jeārmmai da tei'ğgāā'nmemtāllsō'ssen viōkkās čōōdttummuš. Toolkvōs kääzzkōōzzi noormōš ānn'jōž šuurbid ōhttōōggid vuāitt še vuc'i'tlvā'sted tōn, štō kääzzkōōzzid lij vuāžžāmnalla ōōutverddsen jee'res beā'lnn jānna'm.

Šiōttōōzz mie'ldd kääzzkōōzzid noorc'i soti- mādđkāā'dd vuu'din šuurbid ceālaivuōdid, tā'l gu tōōzz liā lāā'jjest jeārbōššān tuōttum vuāddāā'sš. Vuōssmōs vuāddāā'sš koll'je'čci kääzzkōōzzi

vuäžžamvuõd da šlaaj staanmõ'sše. Käazzkõõzz puuttmõõžž noorči õ'hte tä'l, gu vuäžžamvuõtt da šlaaj oudldä'stte spesiaal- siõlttummuš le'be kaallšõs invstummšid. Nu'bben jeä'rben peägg-tum vuäddä'sšen le'čči käazzkõõzzi toolkvaž čõõdtummuž da tei'gãã'nmemvaikkõõzzi da viõkkäs puuttmõõžž piijjãm õõlgtõõzz. Käazzkõõzzi noormõõžžäst šuurbid ceälaivuõdid vä'lddkä'dden, soti- mäddkoo'ddi õhttsažtuäjjsuäppmõõžž da kue'httkiõllsai soti- mäddkoo'ddi õhttsažtuäj j kuõskki suäppmõõžž vuädain šiotte'čči jeä'rab 9, 34, da 37 §:in

Käazzkõõzzi čõõdte'mmen õõlgči še oudeed cõõggte'mvuõtt. Tä'st šiotte'čči ceäkkša 2 momee'ntest. Käazzkõõzzi čõõdtummuš cõõgte'mtaa vueil'tvast pukid käazzkõõzzid taarbšee'jid käazzkõõzzi pirrõ'sse piäsmõõžž da vueil'tvazvuõd ää'nned tõid tuäimmjemooddi le'be tiõrväsvuõd tõn cõõggkani. Cõõggte'mes pirrõs vueil'tvast ns. jiõččines ä'sšlã'sttmõõžž mäנגid näkkmid oummid, kook hue'neld tuäimmjerei pirrõõžžäst le'čči järssi vie'kk väärast. Cõõggte'mvuõdäst lij kõõččmõš vuäddjuu'rdest, koon mie'ldd rajjum pirrõõžž käazzkõõzzi da saaggtummuž älgg lee'd juõ'kkka ästjumšest. Oummi jie'llemää'jj kokknummšest da pu-ärsmõõvvãm oummi lääkkmeär lãssnumšest cõõgte'mvuõd miärkkõs šãdd tuäl'jõõ'žžest jie'llemšlaaj pue'reem raajj'jen. Cõõgte'mvuõtt lãssãd jee'res tuäimi toimmjemvuõtt da jã'ttlããtt ouddmiärkkãn ä'sšlã'sttmõõžž da siirdcummuš päã'kest nobba. Še ÕM väkkas oummi vuõiggãdvuõdid kuõskki suäppmõš (ÕM lãã'mes-suäppmõš) ouddlãst cõõggte'mvuõd lokku välddmõõžž juõ'kk käazzkõõsplanummuš vueil'lggemalgãn.

Ceäkkšast soti- mäddkãã'ddest šiotuum suävtõõlče še HUS- mäddkãã'ddõhttõ'sse nu'tt gu e'tkã'ttem lãã'jj 1 §:n 4 momee'ntest šiottee.

5 §. Käazzkõõzzi kiõll. Ceäkkšast šiotte'čči käazzkõõzzid riãššã'ttmest äã'nmem kiõlin. Šiõttõõzz vueil'lggemalgãn liã vuäddlãã'jj da kiõll- lãã'jj šiotõõzz meerlãžkiõlin, lãã'dd- da ruõcc kiõlãst, oummi vuõiggãdvuõdãst äã'nned tõid de vaaldšem kiõlãst. Ceäkkšast šiotte'čči še sã'mmlai, sie'vvemkiõl le'be jee'res kiõl õõnji, vãã'kk- oummi de tã'vvjãnnmi meerlai kiõllai vuõiggãdvuõdin. Še jee'res kiõli mainstee'ji tarbb vuäžžãd äã'nned jiijjãz kiõl väãldči lokku ceäkkšast. Äã'sšla vueil'tvazvuõtt fi'ttjed da pue'tted fi'ttumšen sosiaal- da tiõrväsvuõttuõl käazzkõõsvue'jjin lij pie'kk käazzkõõzz šlaaj da kõskkaž jee'res vuõiggãdvuõdi teãuddjem mãã'nest. Vuäddlãã'kkvã'lljkãã'dd mie'ldd kiõll da puõcci tarbb pue'tted fi'ttumšen lij vããznai vueil'ss puõccistaanvuõtt (PeVL 63/2016 vp). Tõtt lij še oudldõs puõcci jiõččmie'rreemvuõiggãdvuõd da teãttvuäžžamvuõiggãdvuõd teãuddjumšã. Ouddmiärkkãn äã'sšla vä'lddmen õhttvuõd, lij hãidd- le'be käazzkõõstaarb mie'rtrummuš šõddãd kiõlin, mõõn äã'sšlast lij vuõiggãdvuõtt äã'nned tõn mäddkãã'ddest. Mãnã dãã'st älgg huõltes tõ'st, štõ kiõllsã vuõiggãdvuõd teãuddje ceãlai käazzkõõskeinãst.

Ceäkkãz 1 momee'nt mie'ldd sosiaal- da tiõrväsvuõttuõll oolgcã riãššãd lããddãž ja ruõccãš kue'httkiõllsast soti- mäddkãã'ddest le'be tä'l gu soti- mäddkãã'ddest le'čči jee'reskiõllsã le'be kue'httkiõllsã kãã'dd. Käazzkõõzz oolgcã riãššãd nu'tt, štõ äã'sšlãž vuäžž tõid jiijjãz vã'lljeem kiõlin. Tãt õõlgtẽ'čči tõn, štõ äã'sšlã käazzkõõsti ooumãž äã'n äã'sšlã kiõl da siõlttãd tõn ri'ttjem-nalla. Äã'sšlã vuõiggãdvuõtt äã'nned lãã'dd- le'be ruõcckiõl ij ni še reepci suu jee'res kiõllsiõlt-tummšest.

Õhttkiõllsast soti- mäddkãã'ddest, kõ'st puk soti- mäddkãã'dde kolljerei kãã'dd le'čči õhttkiõllsã, riãššõõdõdci sosiaal- da tiõrväsvuõttuõll soti- mäddkãã'dd kiõlin. Persoonkãã'dd õõnõi tä'l vueil'lggemalgãn soti- mäddkãã'dd kiõl. Jeãrbuž lãã'kkšiotummšest, mã'te kiõll-lãã'jjest, vuãitt kuuitãž šõddãd soti- mäddkãã'dde kiõllai õõlgtẽmvuõd. Ouddmiãrrãn kiõll-lãã'jj 10 § mie'ldd juõ'kkkast lij vuõiggãdvuõtt äã'nned jiijjãz kiõl da pue'tted kolljen jiijjãz kiõlin ve'rggnee'kk alttõõžžãst tu'mmjemvuãlla pue'ttem äã'sšest, kãã'tt te'lskani till'lããvv suu le'be suu peãmmãm vuãddvuõiggãdvuõdid le'be kãã'tt kuãskk ve'rggnee'kk su'nne piijjãm õõlgtẽmvuõd. Tã'l gu

ää'sšla kiöll lij jee'res, gu mâin soti- mäddkää'dd sosiaal- da tiörvâsvuõttuõll reä'sše ij-ka persoonkâ'dd siõltted ää'sšla kiõl, suâvtõõllçi ceäkksa 3 momée'nt, koon mie'ldd kääzzkõõzzid u'vddmen le'ççi tâ'l vuei'tlvažvuõdi mie'ldd huõlted tu'lkkummšest da tuulk ha'ñkkummšest.

Vuõiggâdvuõdâst ââ'nned lää'dd- le'be ruõcckiõl, pue'tted kolljen da vuäžžad tuâimtõskee'rjes lää'dd- le'be ruõcckiõlin de oummu vuõiggâdvuõdâst tu'lkkummša täid kiõlid ve'rggñii'kki årnn ää'sšlâ'sttmen ââ'nmmest šiõttee kiõll-lää'jjest. Kiõll-lää'jj mie'ldd ve'rggñee'kk älgg jiiijâz-alttõõzzân huõlted tõ'st, štõ õõutioummu kiõllsa vuõiggâdvuõd teauddje vue'jjest. Kääzzkõõzzid riâššmen tuâimmjummuš älgg plaanâd nu'tt štõ kiõll-lää'jj šiõttõõzzid jää'kkte.

Ceäkkas 2 momée'ntest šiõtte'ççi ää'sšla vuõiggâdvuõdâst ââ'nned sää'mkiõl sosiaal- da tiörvâsvuõttkääzzkõõzzin. Kääzzkõõzzi riâššâmvastteeemvuõdâst se'rddcõõvvçi e'tkkõõzz meâldlen dommvuu'd koo'ddin de Lappi puõccihâiddamvuu'dest, koon vuäzzla dommvuu'd kää'dd liâ, Lappi soti- mäddkâ'dde. E'tkkõõzz 2 momée'nt mie'ldd ää'sšlast le'ççi vuõiggâdvuõtt ââ'nned sää'mkiõll-lää'jj õõlgtemnalla sää'mm kiõl sä'mmlai dommvuu'd koo'ddin harjitem sosiaal- da tiörvâsvuõttkääzzkõõzzin, koid harjite'ççi pâi dommvuu'd koo'ddi äälgbeä'lnn âârrai tuâimmjemõhttõõggin. Sä'mmlai dommvuu'dest lij šiõttuum sää'mmtee'ggest uyddum lää'jj (974/1995) 4 §:ast. Voudda koll'je Enontekiõ, Aanar da Uccjoogg kää'dd de pie'kk Sodankylä kää'dd vuu'dest. Tât õõlgt'e'ççi, štõ Enontekiõ, Aanar da Uccjoogg de Sodankylä koo'ddi vuu'din âârrai sosiaal- da tiörvâsvuõttkääzzkõõzzi tuâimmjemõhttõõggin jää'kkte'ççi sää'mkiõll-lää'jj õõlgtõõzzid. Lää'ssen õõlgtõõzz kuõskkçi Lappi soti- mäddkää'dd spesiaal- puõccihââid tuâimmjemõhttõõggid Ruä'vnjaargâst de jee'res Lappi soti- mäddkää'dd sosiaal- da tiörvâsvuõttuõl tuâimmjemõhttõõggid, tâ'l gu tõin u'vddem kääzzkõõzzid ij le'ççi vuäžžamnalla dommvuu'd koo'ddin âârrai tuâimmjemõhttõõggin. Šeâttmõš käättçe nu'tt vuõiggâdvuõdi veeidasvuõd vue'zzest ânn'jõž jânnamtiõdla vuu'd (sä'mmlai dommvuu'd kää'dd da Lappi puõccihâiddvu'vdd) da ânn'jõž kääzzkõõzzid. Lää'ssen vuõiggâdvuõd veeidsõõvvçi jee'res gu dommvuu'd koo'ddin harjitem kääzzkõõzzi vue'zzest jânnamtiõdlen ânn'jõž Viõstâr-Vuâdd puõccihâiddvoudda, gu tõt puäðçi pie'kken vuâddâ'ttem Lappi soti- mäddkâ'dden.

Ceäkkaz 2 momée'ntest šiõtte'ççi lââ'ssen ää'sšla vuõiggâdvuõdâst ââ'nned sää'mkiõl Lappi soti- mäddkää'ddest dommvuu'd koo'ddi oolgbeä'lnn âârrai tuâimmjemõhttõõggin harjitem sosiaal- da tiörvâsvuõttkääzzkõõzzin, koid Lappi soti- mäddkâ'dd le'ççi çuä'jtañ dommvuu'di koo'ddi ää'sšlai âânnmõššân 4 §:ast õõlgtum kääzzkõõzzi âsttjemvuõd vuâðain. Änn'jõžäi'ggen ouddmiârkkân Enontekiõ kâ'dd lij ha'ñkkääm kâ'ddñii'kkid Lappi puõccihâiddvuu'd harjitem vuâðdtiörvâsvuõttuõl kääzzkõõzzid, koid puõccihâiddvu'vdd lij harjitañ Muonio tiörvâsvuõttkõõskõõzzâst. Enontekiõ kää'dd aassjest lij leâmmaš vuõiggâdvuõtt ââ'nned kääzzkõõzzin sää'mkiõl dommvuu'd koo'ddi oolgbeä'lnn u'vddem kääzzkõõzzin, tâ'l gu tõn kääzzkõõs lij vuäžžamnalla dommvuu'd koo'ddi vuu'din. Dommvuu'd koo'ddi vuu'dest mä'tkkõõsk kääzzkõõzzid vuei'tte kuuitâg lee'd samai ku'kes da nääi't ââreen Lappi soti- mäddkâ'dd vuäitçi måttmin sõõ'jin çuä'jted dommvuu'd koo'ddi aassjid ââ'nmemnalla kääzzkõõzzid 4 §:ast õõlgtum kääzzkõõzzi âsttjemvuõd vuâðain še dommvuu'd koo'ddi oolgbeällsain tuâimmjemõhttõõggin, kook le'ççi säjjõššân pue'rben âsttjummušen. Tâ'l gu Lappi soti- mäddkâ'dd çuä'jat dommvuu'd koo'ddi aassji ââ'nmemnalla ouddmiârkkân vuâðdtiörvâsvuõttuõl kääzzkõõzzid Muoniošt âârrai tuâimmjemõhttõõggâst, ää'sšlast le'ççi vuõiggâdvuõtt ââ'nned kääzzkõõzzin sää'mkiõl, hä't kääzzkõõzzid le'ççi vuäžžamnalla še dommvuu'd koo'ddi vuu'din âârrai tuâimmjemõhttõõggâst.

Ceäkkaz 2 momée'ntest le'ççi lââ'ssen sie'vvõs- šeâttmõš, koon mie'ldd vuõiggâdvuõdâst ââ'nned sää'mkiõl šiõttee muðoj sää'mkiõll- lää'jjest. Sää'mkiõll- lää'jjest šiõttee sä'mmlai vuõiggâdvuõdâst ââ'nned jiiijâz kiõll ve'rggñee'kkest de ve'rggñii'kki õõlgtemvuõdâst çõõdted da oudeed sä'mmlai kiõl'laid vuõiggâdvuõdid. Sä'mmlain lij sää'mkiõll-lää'jj 4 §:a mie'ldd vuõiggâdvuõtt jii'jjes ää'sšest, le'be ää'sšest ko'st suu ku'vddle, ââ'nned lää'jj suâvvtemušârnga

kolljeei ve'rggnee'kkest sää'mmkiöll. Ve'rggnek ij vuäžž räa'jted le'be keälldööttäd čöodte'mmen sää'mmkiöll-lää'jjest šiottuum vuöiggädvuödid tön vuädain, štö sää'mmlaž siölttad še jee'res kiöl, mä't-a lää'dd- le'be ruöcckiöl. Sä'mmlai kiölläž vuöiggädvuöđ liä lää'jj 3 läägg meällden veiddsab sä'mmlai dommvuu'dest. Dommvuu'dest sä'mmlain lij 12 §:a meällden vuöiggädvuött ää'nned lää'jj suävvtēmsuârgga kolljeei ve'rggnee'kkest ää'sslâ'sttmen jii'jjes va'lljeem mie'ldd lää'dd- le'be sää'mmkiöll. Tät vuöiggädvuött i'lla räa'jtum jiijjaz äšša.

Sää'mmkiöll-lää'jj 19 §:a mie'ldd ve'rggnee'kkest šöddi maainstee'n kiött'tööllmööžžäst ä'sš öölgci u'vdded sää'mmkiöll siöltteei ooumže häiddad. Tä'l gu ve'rggnee'kkest i'lla sää'mmkiöl siöltteei ooumaž, älgg ve'rggnee'kk riäššäd mäauste'mes tu'lkkummuš. Sää'mmkiöll-lää'jj ouddtuajai mie'ldd lää'kke'tkköžžäst kiččlō'tte vaikkted toozz, štö tu'lkkummuš da jäärglättmōš meälžzet kuäđje'čci nu'bsâjjsen kuânsten ää'sslâ da ve'rggnee'kk köskksain öhtt-vuöđin. Vä'lddšeättmōššân le'čci ää'sš kiött'tööllmōš sää'mmkiölin tu'lkkeemtaa, gu tääzz päi le'čci vuei'tlvažvuött (HE 46/2003 vp). Sää'mmkiöllsa sosiaal- da tiörvâsvuöthuoil ää'sslâ le'čci nu'tt vuei'tlvažvuödi mie'ldd ohjjeed sää'mmkiöll siöltteei ämmatooumže. Seämmanalla älgg še huölted tō'st, štö kääžžköžž u'vddi oummust lij tuäj ouddlästteei škooultōs da ämmatsiölt-tummuš. Tä'l gu kiöllsiöltteei ämmatpersoonkā'dd i'lla vuäžžamnalla älgg ve'rggnee'kk riäššäd mäauste'mes tu'lkkummuš, le'be huölted jiočč tu'lkkummšest. Sää'mmkiöll- lää'jj 14 §:a mie'ldd ve'rggnee'kk älgg dommvuu'dest persoonkā'dd kääžžkö'sse vä'lddmen huölted tō'st, štö tön persoonkā'dd juō'kk kontrest le'be jee'res tuäimmsäa'jest pästt kääžžkâ'stted ää'sslaid še sää-mas. Ve'rggnee'kk älgg še lää'ssen škooultōs riäššee'l da jee'rešnallšem tuäimin huölted tō'st, štö persoonkā'ddest lij ve'rggnee'kki tuäj ouddlä'ttem sää'mmkiöl siölttummuš. Sää'mmkiöll-lää'jj sii'skat jeä'rab šiöttöžžid persoonkā'dd sää'mmkiöll siölttummušest da tön kuöskki ää'ntemöđlgtöžžäst de päälklast ve'rggpäädvuöđäst da piäššäd tuäjast sää'mmkiöll siölttōs ha'ņkkeem tiöd.

Sää'mmkiöll- lää'jjest liä še šiöttöžž ve'rggnii'kki teädtummušest de kiöllsa vuöiggädvuödi ououdeem tuäimain. Ve'rggnee'kk älgg 8 §:a mie'ldd ää'nned naroodid pravvlum teädtâ'sttmest še sää'mmkiöl. Ve'rggnee'kk tie'dtummuš, kuultöžž ja ölmmsapiijjmöžž de jee'res naroodid u'vddem teädtöžž de vuä'ppstöžž da narood ää'nmemnalla öölgtum lomaakk tieu'ddemyuä'pstöžžines ä'lğge sä'mmlai dommvuu'dest raajjäd da u'vdded še sää'mmkiölin. Ve'rggnii'kkid älgg lää'ssen ououdeed kiöllai vuöiggädvuödi teäuddjummušest sää'mmkiöll-lää'jj 5 läägg vuäđjuurdi meällden.

Sää'mmkiöll-lää'jj e'tkkä'tte mu'ttemnalla soti- mäddkoo'ddi perstummuš öhttvuöđäst nu'tt, štö Lappi soti- mäddkā'dd lää'zzte'čci lää'jj suävvtēmsuârgga kolljeei ve'rggnii'kkid. Lää'ssen Lappi soti- mäddkā'dd le'čci jää'kkted sää'mmkiöll-lää'jj 3 läägg šiöttummušid še dommvuu'd oolgbeä'lnn ää'sslâ'sttmen näkam oummuin, koon dommkā'dd lij Enontekiö, Aanar, Sodankylä le'be U'ccjokk. E'tkköttum muttsin kiččlâ'tte praavad tön, štö sä'mmlai kiöllsa vuöiggädvuöđ seilla tuäjai se'rdem päa'jj koo'ddin soti- mäddkâ'dda. Vue'jjest e'tkkä'ttem riäššâmlää'jj 5 §:n räa'jte'čci pie'kk Lappi soti- mäddkā'dd riäššâmvassteemvuöđäst äärrai sosiaal- da tiörvâsvuöthuoil kääžžköžžin sää'mmkiöll- lää'jj suävvtēmsue'rij oolgbeälla.

Ceäkkaz 3 momee'ntest šiötte'čci ää'sslâ da puöcci vuässööttmööžž staanummušest vue'jjin, koin ää'sslast le'be puöccjest da persoonkā'ddest i'lla öhttsaž kiöl le'be ooumaž ij aicc- le'be mainstemvâ'jj le'be jee'res mäain tiöd vuei'tt šöddäd fi'ttummušen. Kääžžköžžid u'vddmen le'čci tä'l vuei'tlvažvuödi mie'ldd huölted tu'lkkummušest da tuulk ha'ņkkummušest. Šeättmööžž suävtööllci tön lää'ssen, mäi'd ouudäst 1 da 2 momee'ntest šiöttee le'be ouddmiârkkân vue'jjin, koin ää'sslast i'lla mäainte'm vuöiggädvuött vuäžžäd kääžžköš jiijjâž kiölin le'be ää'nned jiijjâž kiöl. Näkam vue'jjest le'čci huölted tō'st, štö ooumaž vuäžž ri'ttjeei fi'ttöžž ää'sses sii'skest da miârkköžžäst da vuäitt öölmä'tted miölläänmööžžäs. Tä'l gu tuulk i'lla vuei'tlvaž vuäžžäd päai'k ööl, öölgci fi'ttummušest huölted jee'resnalla. Šeättmōš va'ste'čci vue'kkšanja viöggäst

áárrai sosiaalhuõl ää'sšlää'jj 5 §:n 3 momee'nt da puõccilää'jj 5 §:n 2 momee'nt. Ve'rggnee'kk õõlgtemvuõdást oudeed sie'vvemkiõl õõ'nni vuei'tlvažvuõd ää'nned jiiijáz kiõl da vuázžad teäd jiiijáz kiõlin šiottee sie'vvemkiõll-lää'jjest (359/2015). Sie'vvemkiõll-lää'kk lij põskkad takai-lää'kk, koin oudee lä'ddla da lää'ddruõccla sie'vvemkiõl õõ'nni kiõllai vuõiggádvuõdi teáuddjumuš vuákkõssán. Aunnsaaláž šeáttmõõžž sie'vvemkiõl õõ'nni kiõllain vuõiggádvuõdin sii'skee jee'res vaaldšemsue'rijd kuõskki láä'kkšiotummša. Sie'vvemkiõll-lää'jj kuõskki halltõõžž e'tkká'ttem (HE 46/2003) mie'ldd vuõiggádvuõtt ve'rggnee'kk riáššám tu'lkkummša da jáargláttmõ'sše lij kõskkaž vue'ss sie'vvemkiõl õõ'nni kiõl'laid vuõiggádvuõdid. Lä'ddla da lää'ddruõccla sie'vvemkiõl áánnmõš álgg huõmsted še jii'jjeskiõllsa kääžzkõõžž de tu'lkkummuž riáššmest soti- máddkoo'ddin. Tá'l gu kääžzkõõžž riáššai kue'dde-modd šádd da sosiaal- da tiõrvásvuõttuõl kääžzkõõžž integrá'ste õhttán riáššja, liá vuu'dest áá'nmemnalla áárrai sie'vvemkiõl siõltteei sosiaal- da tiõrvásvuõttuõl persoonká'dd de tu'lkkummuž riáššmõ'sše áá'nmem viõkkväärr ceálaivuõttán soti- máddkáá'dd áá'nmemnalla.

Ceákkaz 4 momee'ntest šiotte'čči Tá'vvjánmmei meerlai vuõiggádvuõdást áá'nned jiiijáz kiõl, láä'dd-, islantt-, taarr-, ruõcc-, le'be danskk- kiõlid. Momee'nt mie'ldd sosiaal- da tiõrvásvuõttuõl riáššá'ttmen le'čči huõlted tõ'st, štõ Tá'vvjánmmei meerla vuei'tte áá'nned jiiijáz kiõl Tá'vvjánma sosiaal-kääžzkõssuáppmõõžž (SopS 96/1996) 5 ártiklast õõlgtum vue'jjin. Peágg-tum suáppmõõžž 5 ártikla mie'ldd Tá'vmmádd meerlast, káá'tt keerjlõ'žžen jáargal tá'vvjánmam ve'rggnee'kk peälla õhttán sosiaalkääžzkõs da jee'res sosiaalhuõl kuõskki ää'sšest, lij vuõiggádvuõtt áá'nned láä'dd-, islantt-, taarr-, ruõcc-, le'be danskk- kiõl. Ve'rggnee'kk álgg tá'l huõlted tõ'st, štõ ää'sšvuázžláz vuázž taarbš'emmen suu taarbšem tu'lkkummuš- da jáarglá'ttemvie'kk táin kiõlin. Vue'jjin, koin kiõlin lij šuurab miárkkõs kääžzkõõžž le'be ouddõõžž õõlgtõõžž ásttjummšen, tuáimjempáái'k álgg, gu lij vuei'tlvaž, áá'nned ää'sšvuázžla fi'ttjem kiõl. Ooudást tuõttum mie'rrõõžž kue'skke še tiõrvásvuõttkääžzkõõžžid da puõcciháaid. Jee'res vue'zzin jáá'kkte 17 peei'v kie'ssmannu 1981 tuejjuum tá'vvjánmmei kiõllsuáppmõõžž mie'rrõõžžid.

Ceákkast soti- máddkáá'ddest šiottuum suávtõõllci še HUS- máddká'ddõhttõõžž nu'tt gu e'tkká'ttem láä'jj 1 §:a 4: momee'ntest šiottee.

7.7 Láä'kk soti-máddkoo'ddi teággtumšest

20 §. *Sää'mkiõllsažvuõttláá'ss.* Sää'mkiõllsažvuõttláá'zz áánnčeš Lappi soti-máddkáá'dd, koon vuu'dest liá saa'mi dommvuu'd káá'dd, sosiaal- da tiõrvásvuõdhuál laskkeemnalšee'm kuuli meá'rtõõvvámvuáddán.

Sosiaal- da tiõrvásvuõdhuál riáššmõõžžást uvddum láä'jj 6 § vuádal ä'sšnee'kkeest lij vuõiggádvuõtt áá'nned sää'mkiõl saa'mi dommvuu'dest puu't'emvuálain sosiaal- da tiõrvásvuõttkääžzkõõžžin di Lappi soti-máddkáá'dd vuu'dest nákkmin sosiaal- da tiõrvásvuõttkääžzkõõžžin, koid puu't'tet tá'lk dommvuu'd áalgbeá'lnn áárrai tuáimjemjuággõõžžin (ouddmiárkkán spesiaalpuõcciháidd). Láá'ssen ä'sšnee'kkeest lij vuõiggádvuõtt áá'nned sää'mkiõl Lappi soti-máddkáá'ddest dommvuu'd áalgbeá'lnn áárrai tuáimjemjuággõõžžin puu't'emvuálain sosiaal- da tiõrvásvuõttkääžzkõõžžin, koid Lappi soti-máddkáá'dd lij čuá'jtam dommvuu'd koo'ddi jálstee'ji áánnmõššán kääžzkõõžžin ásttjemvuõd vuádal (ouddmiárkkán mátam Muonjost u'vddemvuála kääžzkõõžž). Vuõiggádvuõdást áá'nned sää'mkiõl šiotteei muõdoi sää'm kiõll-lää'jjest (1086/2003).

Sää'mkiõllsažvuõd vuádal meá'rtá'vve soti-máddkáá'dd la'skkeemnalšee'm kuul la'skke'češ keárddee'l Lappi soti-máddkáá'dd sää'mkiõllsai jálstee'ji mie'rr sää'mkiõllsažvuõd vuáddhõõ'ddin. Náái't Lappi soti-máddkáá'dd sää'mkiõllsai jálstee'ji láákkmeá'r ouddásviikk-

mõš vaakat sää'mkiõllsažvuõttlâ'zz mie'ldd jue'kkem teäggdõzz obbmeärra. Sää'mkiõllsažvuõđ vuâđdhâ'ddest šiõtte'čes 13 § 5 momee'nt mie'ldd piirtee'jji riikksuâvtõõzz asetõõzzin. Sää'mkiõllsažvuõttlâ'ss âânči se'st nu't 0,0131 prosee'nt soti-mäddkoo'ddi riikk teägg-tummšest.

Sää'mkiõllsažvuõttlâ'zz vuâdald meä'rtâ'vve la'skkeemnellsee'm kuul Lappi soti-mäddkâdda la'skke'čes puõ'ttinalla:

PH SL * sää'mkiõllsai jälstee'ji lääkkmie'rr Lappi soti-mäddkâ'ddest, ko'st PH SL = sää'mkiõllsažvuõđ vuâđdhâ'dd.

Sää'mkiõllsai jälstee'ji mie'rr meä'rtõõvvi Statistikk-kõõskõõzz meer-raajâs statistiikk vääraihâiddee'jj oud-ldõõ'sti ee'jj oudldem ee'jj loopp teäđai mie'ldd.

7.35 Sää'mkiõll-lää'kk

Sää'mkiõll-läkk e'tkkeet, što tue'jjeet soti-mäddkâ'ddlää'jj šiõttummuž diõtt vie'lt'te'mes muttsid. E'tkkuum muttsivui'm põõrgât ainsmâ'tted tõn, što sä'mmlai kiõl'laž vuõiggâdvuõđ seilla tuâjai serddjeen koo'ddin soti-mäddkâdda. Jee'res lää'jj muuttâstarbid, mâ'te ve'rğgnii'kkkin da lää'jjiõttummšest šõddâm muttsi oudldem di lää'jj ooudâs viikkâm diõtt tää'rkes muuttâstarbid, tue'jjeet jeä'rben.

2 §. Lää'jj suâvldemvu'vdd. Ve'rğgnii'kkid, koid lää'jj 1 pääi'k mie'ldd suâvldet, lââ'zzte'čes Lappi soti-mäddkâ'dd ve'rğgnii'kkid di nâkam soti-mäddkâ'ddõhtmi ve'rğgnii'kkid, koin Lappi soti-mäddkâ'dd lij vuâzzli'žzen. Mie'rren lij staañad sä'mmlaid vuõiggâdvuõđ ââ'nned jii'jjez kiõl, ko tuâjaid see'rdet koo'ddin soti-mäddkâdda.

Seämmast 1 pääi'k sää'nnhää'm e'tkkeet čiõlggsuubun koo'ddi da kâ'ddõhtmi vue'zzeld nu'tt, što sää'n tuâimmorgaan ko'rvve'čes saa'nin ve'rğgne'e'kk. Halltõõzz e'tkkõõzzâst HE 46/2003 vp e'tkkuum suâvldemvu'vddšiõtlmest vii'ttjes jeänab õlmsânji Jeänõõgg, Aanar, Suâ'djel da Uccoogg koo'ddid di tõiđ kâ'ddõhtmid, koin kââ'tt-ne ooudpeä'lnn peäggum koo'ddin lij vuâzzli'žzen. Vuâđdlää'kkvälljkâ'dd muu'tti pääi'k lââ'zztee'l koo'ddi da kâ'ddõhtmi mænna sää'n tuâimmorgaan, što šiõttâlm va'ste'či momee'nt jee'res rajjâz da kâ'ddlää'jj terminologia (PeVM 4/2003 vp). Suâvldemvuu'd kuõskki šiõtlmest e'tkkeet, što juâtkast ââ'net sää'n ve'rğgne'k sää'n tuâimmorgaan säâ'jest nu'tt, što čiõlggan, što pukin soti-mäddkâ'dd, soti-mäddkâ'ddõhtâm, kââ'dd da kâ'ddõhtâm ve'rğgnii'kkkin lij mie'rr kuullâd lää'jj suâvldemvouda. Lää'jjest lie jeä'rben šiõttâlm sää'mkiõl ââ'nnmest ee'ttkâ'sttmallaš tuâimmor-gaanin di tuâimmorgaani ä'sški'rtjin.

Oodummšest sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzzkõõzzi di peälstemtuâim jä'rjstummuz see'rdet soti-mäddkoo'ddi tuâjjan. Lää'jj õõlgtõõzz kuõskce Lappi soti-mäddkâ'dd täid tuâjaid hâjideen. Sä'mmlast le'čči vuõiggâdvuõtt ââ'nned sää'mkiõl Lappi soti-mäddkâ'dd ve'rğgnii'kkkin da ouddmiârkkân Lappi soti-mäddkâ'dd jä'rjstem peälstemtuâim kääzzkõõzzin di sosiaal- da tiõrvâsvuõttuâl kääzzkõõzzin, mâ'te tiõrvâsvuõttuâlâst, spesiaalpuõccihâaidast, dommkääzzkõõzzâst da jee'res puärrsikääzzkõõzzin, lää'meskääzzkõõzzin, päär-naisuõjjlumšest da vuâpstõk-kääzzkõõzzin, tõnnalla ko sää'mkiõll-lää'jjest šiõtteet. Sosiaal-da tiõrvâsvuõttuâl jä'rjstummšest uvddum lää'jj 5 § mie'ldd vuõiggâdvuõtt le'čči kuuitâg rajjuum dommvuu'd koo'ddin puu't'tum sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzzkõõzzid di jee'res ä'rññ Lappi soti-mäddkâ'dd vuu'dest nâkam sosiaal- ja tiõrvâsvuõttkääzzkõõzzid, koid puu't'tet tâ'lk dommvuu'd koo'ddi äälgepeä'lnn äärrai toi'mmjemjuâkksin. Lää'ssen ä'sšnee'kkeet le'čči vuõiggâdvuõtt ââ'nned sää'mkiõl Lappi soti-mäddkâ'ddest dommvuu'd koo'ddi äälgepeä'lnn äärrai toi'mmjemjuâkksin puu't'tum sosiaal- ja tiõrvâsvuõttkääzzkõõzzin, koid Lappi soti-

mäddkå'dd lij čuá'jtam dommvuu'd koo'ddi aassji áâ'nnemnalla sosiaal- da tiõrvâsvuõttuhal já'rjstummšest uvddum lää'jj 4 §:st jurddum kääzzkõõzzi ásttjemvuõd vuâdald.

Sää'mkiõll-lää'jj meâldlaž vuõiggâdvuõtt áâ'nned sää'mkiõl kuõskci ouddmiárkkân Lappi soti-mäddkå'dd ta'rjjeem ohjjummuž da vuâ'pstõõzz di ne'ttä'sšummuž. Vuõiggâdvuõttkanslerkoontâr lij Kela sää'mkiõllsaž kääzzkõõzzid kuõskci čáaudõõzzstes OKV/1161/1/2018 kiõččâm, što toi'mmjei ne'ttä'sšeemkääzzkõõzzâst lij jeä'rben tää'rkes miárktõs oou'deen da láâ'zzteen vaaldâšm digitalisaatio, ij-ga tõt leäkku sä'mmlai kiõl'laž vuõiggâdvuõdivui'm da õõutverddsazvuõdin tää'ssteáddast, što tát kääzzká'stemkanaal lij pääccam sää'mkiõllsaž ä'sšni'kkín õõstkâni. Veä'kkvuõiggâdvuõttkanslee'r vuâinalm mie'ldd Kela ne'ttä'sšeemkääzzkõõzz tää'rkesvuõtt da digitalisaatio áukkasvuõtt teä'ddá'vve sä'mmlai dommvuu'dest, ko vuu'dest lie ku'kes kõõsk da tuâimmpääi'k lie occanj ve'rddee'l vuu'd jánnamtiõdlaž šorrâdvuõ'tte.

2 da 3 paai'kin peäggum "ooudpeä'lnn peäggum koo'ddivui'm" joordčeš õinn nu'tt-i 1 pääi'kest peäggum Jeänõõgg, Aanar, Suä'djel da Uccjoogg koo'ddid ij-ga pukid Lappi soti-mäddkå'dd voudda kuulli koo'ddid. Suudištmi da paai'kin peäggum ve'rggñii'kki ve'rggñii'kki ve'rddee'l ká'tte kuuitâg še Lappi soti-mäddkå'dd vuu'd jie-ga suudištmi da peäggum ve'rggñii'kki vu'vddjuággõõllmõõžžid leäkku soti-mäddkå'ddoodummuž diõtt pue'ttmen muttâz. Ti'nt-a 2 da 3 paai'ki ánn'jõž sää'nnháä'mm õõnči se'st ouddmiárkkân še Lappi soti-mäddkå'dd tue'jjeem tu'mmstõõggid kuõskci vaidldõõzzi kiõtt'tõõllmõõžž vaaldâšmsuudištmet da soti-mäddkå'dd toi'mmjummuž kuõskci kue'dlmi kiõtt'tõõllmõõžž vu'vddvaaldâšmkontrest.

3 §. Meä'rtee'lm. Paragraaffâst väaldčeš meâdda vii'ttjummuž sää'mtee'ggest uvddum lää'jj meâldlaž sä'mmla meä'rtelmma da paragraaff ánn'jõž 2 pääi'k jaukke'češ. Ánn'jõž sää'mkiõll-lákka sii'skõttum vii'ttjemšioõttâlm sää'mtee'gglää'jj meä'rtelmma lij vaiggâd tøn diõtt, ko sää'mtee'ggest uvddum lää'jj 3 § meâldlaž meä'rtelm lij õlddsânji čõnnsest sää'mtee'gğ vaal-logstõ'kke mie'rkkummsa da vaal-lu'vddkå'dd ää'sšest tue'jjeem tu'mmstõ'kke.

Vuâddlää'jj 17 § 3 momee'ntest tá'kkeet sä'mmlai vuõiggâdvuõd algmeeran tuõ'll'jed da oou'deed jii'jjez kiõl da kulttuur. Šioõttâlm staaad sä'mmlai säâ'j jánnam o'dinakai algmeeran tõõzz õhtõõvvi meeraikõskksaž suáppmõõžžin õlmma pue'tti vuõiggâdvuõdeezvui'm (PeVM 12/2014 vp). Sää'mkiõll-lää'kk álgg tieu'dded tán vuâddlää'jj šioõttâlm. Kiõl'laž vuõiggâdvuõdi u'vddmin sä'mmlaid haa'leet teä'ddeed sä'mmlai säâ'j algmeeran. Viõggâst áarraij lää'jj vii'ttjummuš sää'mtee'ggest uvddum lää'jj 3 §:e vuáitt u'vdded tøn fi'ttjõõzz, što tá'lk vaal-logstõ'kke mie'rkkuum ooumaž vuáitci sää'mkiõll-lää'jj ju'rddem miõlâst áâ'nned sää'mkiõl. Sää'mtee'ggest uvddum lää'jj 23 b § mie'ldd vaal-logstõõgg da tõõzz siskkneeij teádaid ij vuážž áâ'nned jee'res mearra ko sää'mtee'gğ vaali tuâimtummša. Ti'nt-a ve'rggñee'kkest ij leäkku suávldevvue'jjest vuáittmõš tää'rked ää'sš, ko vaal-logstõk lij kuá'ssjõž vaali tuâimtummša jurddum logstõk vaali jioõnnvuõiggâdvuõttñii'kkín. Há't jeät leäkku raportâsttam, što tát le'čči tuejjetam vaiggâdvuõdid suávldevvue'jjest, vuõiggâdvuõd áâ'nned sää'mkiõl ij õõlg pue'tti-vuõdâst õhtteed sää'mtee'ggest uvddum lää'jj 3 § meâldlaž meä'rtelmma.

Sää'mkiõll-lää'jj šioõtlmid vuei'tet ve'rddeed še kiõll-lää'jj (423/2003) va'stteeij šioõtlmid. Kiõll-lää'jj 2 § mie'ldd lää'jj mie'rren lij staaheed vuâddlää'jjest šioõttuum juõ'kkka vuõiggâdvuõd áâ'nned suudištmet da jee'res ve'rggñee'kkest jii'jjes kiõl, ju'n-a láâ'dd- le'be ruõcckkiõl. Lää'jjest jeät leäkku meä'rtõõllâm láâ'dd- le'be ruõcckkiõllsaž oummu, pe'ce lää'jj täävtõšân lij, što juõ'kkka vuõiggâdvuõd vuõiggvuõdmeâldlaž suudõõttmõ'sše da šioõgg vaaldšma tá'kkeet kiõlâst huõlkâni di što oummu kiõl'laž vuõiggâdvuõdid tieu'det nu'tt, što tõið ij taarbâž jeä'rben nuájjoõttâd.

Vuáddlää'kkvälljká'dd lij še kiöččám smiötlđöögges 12/2014 vp, što vuöiggádvuöđ ä'sšeed sää'mkiö'lle ve'rggnii'kkin ij öölg öhtteed sää'mte'gglää'jj sä'mmla meä'rtelmma da lij ânnam vie't'te'mmen, što halltös se'lvvat já'ttlânji taarb mu'tted sää'mkiöll-lää'jj oudpeä'lnn čuä'jtum nalla. Jee'res lää'jjsiöttummšest jm. kää'dd vuáddkääzzköözzi riikkvuässöözäst uvddum lää'jj (1704/2009) 4 § 9 päai'k (676/2014) meä'rtee'lm mie'ldd tön lää'jjest juu'rdet sää'mkiöllsain oummu, kää'tt lij i'lmmtam narodeättriäšldööggest da Narodrekisterköösköözz tobdstemtiötkääzzköözzin uvddum lää'jj 3 §:st jurddum narodeättriäšldö'kke jie'nkiöllnes sää'mkiöl. Narodteättriäšldö'kke lij kuuitäg vuei'ttemvuött mie'rkkeed tá'lk ööut jie'nkiöl, da tän mäai'nest sää'mkiöllsi'žžen rekisteröövám oummu lie sää'mtee'ggl ärvvtööllmööžž mie'ldd uu'ccab ko koon-ne sää'mkiöl mainsteei sä'mmla lie. Juö'kkkaž vuáitt friijald va'lljeed jii'jjes kiöl, jie-ga mie'rkkummšest narodrekisteera leäkku vuöigg vuöiggádvuöttvaiktööžž. Lää'ssen fi'ttös "sää'mkiöllsaž" lij tuödi to'lkkeemväärlaž. Näai't meä'rtee'lm ij öölgče öhtteed ni narodrekisteera tue'juum jie'nkiöllmie'rkkummša tön diött, ko tät vuáitt räa'jted kiöl'laž vuöiggádvuödi teáuddjummuž tue'jjeem tää'zzest. Tán vuádald vii'ttummuž sää'mtee'ggest uvddum läkka sä'mmlai meä'rtee'lm vuezeld e'tkkeet meádda vä'lddemnalla da paragraaff 2 päai'k jaukkeem-nalla.

6 §. *Sää'mkiöl ânmmöš ee'ttká'stmallaš tuáimmorgaanin.* Paragraffe láa'zzte'češ soti-máddká'dd ee'ttká'stmallaš tuáimmorgaanid. Ko tuájaid see'rdet koo'ddi ee'ttká'stmallaš tuáimmorgaanin soti-máddká'dd tuáimmorgaanid, sä'mmlain le'čči va'stteei vuöiggádvuött ääned sää'mkiöl ko äai'jben koo'ddin.

11 §. *Jeä'rab öölgtemvuöđ.* Sä'mmlai kiöl'laž vuöiggádvuöđ da ve'rggnii'kki öölgtemvuöđ lie lää'jj 3 láagg meáldlânji veidsab sä'mmlai dommvuu'dest. Šiöttálm mie'ldd lää'jj 12-16 § suávlđet tön lää'jj suávlđemvoudda kuulli ve'rggnii'kki konttrin da jee'res tuáimppaai'kin, kook lie sä'mmlai dommvuu'dest. Viöggást áarrai láä'jj vuáddööttmööžži mie'ldd, jös ve'rggnee'kkeš lie konttár le'be jee'res tuáimppaai'k nu'tt dommvuu'dest ko tön áalgpeä'lnn še, töt öölgči jáä'kkted 3 láagg šiötlmid tá'lk konttrin da tuáimppaai'kin, kook lie dommvuu'dest. Kääzzkööžž, kook lie Suä'djel kää'dd köösköšöökkpäai'kest, lie nu'tt päaccam 3 láagg šiötlmi suávlđemvuu'd áalgpeälla, ko tók jie leäkku dommvoudda kuulli Lappi paalgášká'dd vuu'dest. Šiötlma láa'zzte'češ 2 momee'nt, koon mie'ldd Lappi soti-máddká'dd öölgči ä'sšummšest nákam oummin, koon dommká'dd lij Jeänök, Aanaar, Suä'djel le'be Uccjokk, sä'mmlai dommvuu'd áalgpeä'lnn še jáä'kkted möön 12-16 §:st šiötteet. Näai't staane'češ dommvuu'd koo'ddin jälsteei sä'mmlai kiöl'laž vuöiggádvuödi seillmööžž änn'jöz tää'zzest, ko tuájaid see'rdet koo'ddin soti-máddkádda. Muttáz mie'ldd 3 láagg šiötlmi suávlđemvuu'dd veiddan, leša tööžž lij tarbb, što kiöl'laž vuöiggádvuöđ jie huánnan. Sosiaal- da tiörvásvuöttkääzzkööžži vuezeld vuöiggádvuöđ ä'sšeed sää'mkiö'lle dommvuu'd áalgpeä'lnn lij kuuitäg mie'rren rajjeed sosiaal- ja tiörvásvuöthuaál já'rjstummšest uvddum laa'jjin.

12 §. *Vuöiggádvuött ääned sää'mkiöl ve'rggnii'kkin.* Paragraaff 1 momee'nt mie'ldd sä'mmlast lij vuöiggádvuött ääned ve'rggnee'kkeš ä'sšeen va'lljummšes mie'ldd láa'dd- le'be sää'mkiöl. Tät vuöiggádvuött ij leäkku rajjuum tá'lk jii'jjes äšša. Öđđ 2 momee'nt mie'ldd sä'mmlast, koon dommká'dd lij Jeänök, Aanaar, Suä'djel le'be Uccjokk, le'čči vuöiggádvuött ääned sää'mkiöl Lappi soti-máddká'dd ve'rggnee'kkeš da ouddmiárkkân Lappi soti-máddká'dd já'rjstem peälštemtuáim da sosiaal- da tiörvásvuöthuaál kääzzkööžžin 11 § meáldlânji še dommvuu'd áalgpeä'lnn. Má'ñlest 11 § meáldlaž veidsab ä'sšeevuöiggádvuött le'čči tönalla še ouddmiárkkân Lappi soti-máddká'dd ve'rggnii'kkin Suä'djel kää'ddest. Sosiaal- da tiörvásvuöttkääzzkööžži vuezeld vuöiggádvuött ä'sšeed sää'mkiö'lle dommvuu'd áalgpeä'lnn le'čči kuuitäg rajjuum sosiaal- ja tiörvásvuöthuaál já'rjstummšest uvddum laa'jjin nákam sosiaal- da tiörvásvuöttkääzzkööžžid, koid puu't'tet tá'lk dommvuu'd koo'ddi áalgpeä'lnn áarrai tuáimppaai'kin di nákam dommvuu'd koo'ddi áalgpeä'lnn áarrai toi'mmjemjuákksin puu't'tum sosiaal- da tiörvásvuöttkääzzkööžžid, koid Lappi soti-máddká'dd lij čuä'jtam dommvuu'd koo'ddi aazzji

ââ'nmemnalla sosiaal- da tiõrvâsvuõttuâul já'rjstummšest uvddum lää'jj 4 §:st jurddum kääzzkõõzzi âsttjemvuõd vuâdald.

Lää'jj 19 § mie'ldd ve'rğğnee'kkest šõddi njäälmלאž kiõtt'tõõllmest ää'sš älgg põrggåd u'vded sää'mkiõl silttei oummu hoi'ddjemnalla. Jõs ve'rğğnee'kkest ij leäkku sää'mkiõl silttei oumאַž, älgg ve'rğğnek já'rjsted mäü'ste'mes tu'lkķummuž. Šiõttålm vuâddõõttmõõzzi mie'ldd lää'kke'tkkõõzzin põ'rğges vaaikted tõõzz, što tu'lkķummuš da jáarglåtmmõš pääzžce siõmmnai siõmmnai nu'bsajjsaž nää'llen ä'sšnee'kk da ve'rğğnee'kk kõskksaž õhttvuõdin. Vä'ldd-vuâkkõssân le'ççi ää'sš kiõtt'tõõllåm sää'mkiõ'lle tu'lkķummužtåå, jõs täåzz tå'lk le'ççi vuäittmõš (HE 46/2003 vp). Lää'kk åånn jeå'rben se'st tån täåvtõõzz tuårijeei šio'tlmid ve'rğğnee'kk tuåjjלאžkåå'dd sää'mkiõl täåidast da tån kuõskki åå'ntemkai'bbjõõzzin di päällkלאž ve'rğgluõvâsvuõdåst da tuåjast peåsttmõõzzåst sää'mkiõl täåid ha'ņkkeem vääras.

Paragraaff 2 momentta låå'zste'çes Lappi soti-måddkåå'dd. Šiõttålm mie'ldd sä'mmlast, kåå'tt lij 1 momee'nt mie'ldd åånnam Lappi soti-måddkåå'dd ve'rğğnee'kkest sää'mkiõl, le'ççi vuõiggådvuõtt åå'nned sää'mkiõl še sä'mmlai dommvuu'd åålgpeå'lnn riikk ve'rğğni'kkkin te'l, ko tõk muuttåsoocåmve'rğğne'kķen kiõtt'tå'lle Lappi soti-måddkåå'dd ve'rğğnee'kkest tu'mmjem vuålla puåttam åå'sšid. Muuttåsoocåmve'rğğne'kķen Lappi soti-måddkåå'dd vue'zzeld tuåimçe vaaldåšmsuudištåm, kooi ve'rğğvuu'd ju'n åå'n kå'tte Lappi soti-måddkåå'dd vuu'd. Suudištmi vu'vddjuåggtoõzzid jeåt tue'jjuku soti-måddkå'ddoodummuž õhttvuõdåst muttsid. Šiõttålm õõlgt'e'çi seåmma ve'rğğni'kkid, kook ju'n åå'n muuttåsoocåmve'rğğne'kķen kiõtt'tå'lle dommvuu'd ve'rğğnee'kkest tu'mmjem vuålla puåttam åå'sšid.

14 §. *Sää'mkiõl täidd da tån kuõskki åå'ntemkai'bbjõõzz.* Paragraaff 2 momee'nt åå'ntemkai'bbjõõzz vuållååttçes kuõskkåd še soti-måddkååddלאž ve'rğğni'kki tuåjjלאžkåå'dd soti-måddkå'ddlåå'jj meåldלאž já'rjstõõzzåst. Šiõttålm va'stte'çi tåin vuõ'zzin õõlmåsoutstõõzzi tuåjjלאžkåå'ddest õõlgtum kiõlltååidast uvddum lää'jj (424/2003) va'stteei šio'ttålm.

Paragraaff 1 momee'nt mie'ldd ve'rğğneķ älgg tuåjjלאžkåå'dd kääzzkõ'sse vää'ldeen åå'nned huõl tõ'st, što tån tuåjjלאžkå'dd juõ'kk-i konttrest le'be jee'res tuåimmpååi'kest påstt kääzzkå'stted ä'sšni'kkid še sää'mkiõ'lle. Šio'gg vue'kķen sää'mkiõllsaž oocçi sme'llkåttmõ'sše vuei'tet åå'nned ouddmiårkkån sää'mkiõl täåidast mahssum kiõll-låå'zz.

16 §. *Sää'mkiõl åånnmõš kåå'dd da soti-måddkåå'dd ä'sški'rjin.* Šiõttålm mie'ldd kåå'ddest, ko'st sää'mkiõllsai vue'ss naroodåst lij ouu'dab ee'jj vuõssmõš peei'v leåmmaž šurab ko õhtt kuålmõš, kåå'dd tuåimmõrgaan älgg åå'nned še sää'mkiõl šio'tlmest peåggum ä'sški'rjin. O'dinakai kå'dd, ko'st sää'mkiõllsai vue'ss lij vuållam peåggum kuålmõ'sse, lij Uccjõogg kå'dd. Šiõttålm mie'ldd jee'res kåå'ddest še kåå'dd tuåimmõrgaan älgg åå'nned sää'mkiõl nåkam ä'sški'rjines vuei'nnmes veeidasvuõd mie'ldd. Algveårlåž šio'ttålm ouddtuåjai mie'ldd šio'ttålm kuåskk sää'mkiõl åå'nmem tõin koo'ddin, kooi koontår lij sä'mmlai dommvuu'dest. Šiõttålm lij miårktei sää'mkiõl åå'nmem da sää'mkiõllsai teåttvuåžžam ouu'deem peå'lnn da ko soti-måddkå'ddoodummuš måånn ouodårra, älgg ainsmåtted, što kiõl'לאž vuõiggådvuõd da soti-måddkåå'dd aazzji teåttvuåžžamvuõiggådvyuõd jie huånn'ne'çe, ko tuåjaid see'rdet koo'ddin soti-måddkådda. Tån mååi'nest šio'tlma e'tkķeet låå'zztemnalla Lappi soti-måddkåå'dd. Muttåz mie'ldd Lappi soti-måddkåå'dd še õõlgtçi åå'nned sää'mkiõl vuei'nnmes veeidasvuõd mie'ldd nåkam pårddkii'rjin da jee'res ä'sški'rjin, koid ij õõlg u'vded privatt ä'sšvuåzzli'žze da koin lij almmjallaš miårktõš. Le'ççi vuåddõvvum åå'nned sää'mkiõl aainås nåkam åå'sšin, koin lij almmjallaš miårktõš, kook kue'skķe puk soti-måddkåå'dd vuu'd, mie'ldd looggee'l sä'mmlai dommvuu'd. Tå'l le'ççi vuåddõvvum, što ä'sške'rjest tue'jjeet uu'ccmõsån vuånõõzz sää'mkiõ'lle. Sää'mkiõl åå'nmem tu'mmjeen le'ççi vuåddõvvum våldeed lokku, mõõn jiånnai va'stteei ä'sški'rjid leåt jáarglåtmm dommvuu'd koo'ddin sää'mkiõlid, što tõi koo'ddi aazzji

teättvuäžžamvuõiggâdvuõđ jie miärkteeinalla huänn'ne'če. Lââ'ssen šiõtlma e'tkķeet lââ'zztem-nalla nuu'bb momee'nt, ko'st šiõtteet Lappi soti-mäddkââ'dd õõlgtemvuõđâst ââ'nned sää'mkiõl. Õõlgtemvuõtt kuõskçi kuuitâg tâ'lk ä'sškii'rjid, koin lij almmjallaš miärktõõzz lââ'ssen jeä'rab miärktõs sä'mmlaid. Näkam vuäi'tte lee'd ouddmiärkkân sää'mkiõl lu'vddkââ'dd pâ'rddkee'rj da soti-mäddkââ'dd jee'res sää'mkiõllsaž le'be sä'mmlai dommvuu'dest puu't'tum kääzzkõõzzid le'be muđoi jeä'rben soti-mäddkââ'dd sää'mnarood kuõskçi kõskksaž ä'sškee'rj.

17 §. *Jäärnakstroi'ttel di riikk, soti-mäddkââ'dd le'be kââ'dd vuä'mstem õhttõõzz.* Paragraff kuõskçi mä'ññlest näkam kääzzkõõzzid puu't'teei õhttõõzzid, koin Lappi soti-mäddkââ'ddest lij mie'rreemvä'ldd.

22 §. *Vasttõs jäärglâttmõõžžâst le'be tu'lkķummšest šõddâm koolain.* Paragraff 2 mome'ntt kuõskçi mä'ññlest Lappi soti-mäddkââ'dd še di näkam soti-mäddkââ'ddõhttâm, ko'st Lappi soti-mäddkââ'dd lij vuäzzli'žžen.

23 §. *Jäärglõõzz ha'ñķķummuš ä'sšnee'kk mā'hssmen.* Paragraff kuõskçi mä'ññlest Lappi soti-mäddkââ'dd še di näkam soti-mäddkââ'ddõhttâm, ko'st Lappi soti-mäddkââ'dd lij vuäzzli'žžen.

25 §. *Pääklaz ve'rğgluõvâsvuõtt da peästmõš tuâjast sää'mkiõl tääid ha'ñķķeem väaras.* Paragraff 2 mome'ntt kuõskçi mä'ññlest Lappi soti-mäddkââ'dd še di näkam soti-mäddkââ'ddõhttâm, ko'st Lappi soti-mäddkââ'dd lij vuäzzli'žžen.

31 §. *Riikk tääl'laž vasttõs.* Riikk täällarvõõžžâst älgg juõ'kk ee'jj čuä'jted mie'rrtie'ğğ riikkveä'kkvuõđid sää'mkiõll-lää'jj suävldummšest šõddi jeä'rab lââ'sskoolai kättem diõtt. Ouddmiärkkân tiõttum ä'sškii'rji jäärglâttmest jee'res sää'mkiõlid da tai kiõlivui'm teädtummšest šâ'dde juõ'kk ee'jj koõl sää'mkiõll-lää'jj suävldemvoudda kuulli ve'rğgnii'kkid. Veä'kkvuõđ leät miõttâm še sää'mkiõl škooltõ'sse vuässõõttmest šõddi säjjsažvuõttkoolai kättmõ'sše. Šiõttâlm lij tõnnalla miärkteei sää'mkiõli tuõ'll'jummuž vue'zzeld, ko riikkveä'kkvuõđ ainsmä'tte kiõl âänmõõžž ve'rğgneekķest da tõnnalla tän vuõiggâdvuõđ viõkkšõs teauddjummuž. Mje'rren ij kuuitâg leäkku, što riikkveä'kkvuõđin käättčeš šõddâm koolaid obbnēs. Riikkveä'kkvuõđ lie vuäittam oocčâd kââ'dd da jee'resnallšem õutstõõzz. Riikkveä'kkvuõđ vuäžžjen ij vuei't lee'd privattooumaž ij-ga tuäimnõmm. Riikk tääl'laž vasttõs kuõskçi mä'ññlest še Lappi soti-mäddkââ'dd, ko tuâjaid see'rdet tõõzz.

32 §. *Sää'mkiõl säâ'jj måttmin vaaldšemsuõ'rjin.* Halltõõzz e'tkķõs ee'ttiķ-kâdda sosiaal- da tiõrvâsvuõttuâl di peälštemtuäim jä'rjstummuz oodeem da soti-mäddkoo'ddi vuäddeem kuõskçi lää'jžiõttummšen âänñ se'st sosiaal- da tiõrvâsvuõttuâl jä'rjstummšest uvddum lää'jj. Tõn 5 § 2 momee'ntest leät e'tkkâäm šiõtteemnalla sää'mkiõl âänmest sosiaal- ja tiõrvâsvuõttuâl kääzzkõõzzin tän nalla: "Ä'sšnee'kķest lij vuõiggâdvuõtt âänned sää'mkiõl sä'mmlai dommvuu'd koo'ddin puu't'tum sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzzkõõzzin di jee'res ä'rnn Lappi soti-mäddkââ'dd vuu'dest näkam sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzzkõõzzin, koid puu't'tet tâ'lk dommvuu'd koo'ddi äälgpeä'lnn äärrai toi'mmjemjuâkksin. Lââ'ssen ä'sšnee'kķest lij vuõiggâdvuõtt âänned sää'mkiõl Lappi soti-mäddkââ'ddest dommvuu'd koo'ddi äälgpeä'lnn äärrai toi'mmjemjuâkksin puu't'tum sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzzkõõzzin, koid Lappi soti-mäddkââ'dd lij čuä'jtam dommvuu'd koo'ddi ä'sšni'kki äänmemnalla 4 §:st jurddum kääzzkõõzzi ästjemvuõđ vuädald. Vuõiggâdvuõđâst âänned sää'mkiõl šiõtteet muđoi sää'mkiõll-lää'jjest (1086/2003)." Vii'tjemšiõttâlm oudupeä'lnn peäggum sosiaal- da tiõrvâsvuõttuâl jä'rjstummšest uvddum lää'jj šiõtlma lij luândstes informatiivlaž, leša tarbbsõs, ko tõt tue'jjeem tää'zzest rajjad vue'zz Lappi soti-mäddkââ'dd jä'rjstemvasttõõžžâst äärrai sosiaal- da tiõrvâsvuõttuâl kääzzkõõzzin sää'mkiõll-lää'jj suävldemvuu'd äälgpeälla. Vii'tjemšiõttâlm ko'rvve'češ ou'dab vii'tjemšiõttâlm puõccji säâ'jest da vuõiggâdvuõđin uvddum läkka (785/1992) da sosiaalhuâl ä'sšnee'kk säâ'jest da vuõiggâdvuõđin uvddum läkka (812/2000).

LÄÄ'JJEHDTÕÕZZ

1.

Soti-mäddkää'ddlää'kk

5 lääkk

Soti-mäddkää'dd jälstee'ji vuässõttâmvuõiggâdvuõtt

33 §

Meersažkiõll-lu'vddkää'dd da sää'mkiõl lu'vddkää'dd

Kuei'tkiõllsaž soti-mäddkää'ddest lij meersažkiõll-lu'vddkää'dd. Lu'vddkää'dd lu'vddkää'ddne'kken vaalset soti-mäddkää'dd kiõlluu'ccbõs jou'kke kuulli jälstee'jid ee'ttkeei oummuid.

Meersažkiõll-lu'vddkää'dd tuâjjan lij:

1) čiõlggeed, ärvvtõõllâd da ceä'lkked tõ'st, mä'htt soti-mäddkää'ddvä'lddõõzz tu'mmstõõgg vaaike kiõll' lai vuõiggâdvuõdi nää'l teauddjummsa;

2) čiõlggeed, ärvvtõõllâd da meä'rtõõllâd soti-mäddkää'dd uu'ccbõs joouk kiõlin ta'rjeem kääzkkõõzzi taarb di seu'rjred tai kääzkkõõzzi vuäžžamvuõd da šlaaj;

3) čiõlgtõõzzi, ärvvtõõllmõõžzi da seu'rjummuž vuâdald tuejjeed soti-mäddkää'ddhalltõ'sse ehdtõõzzid tuâimmân kiõlluu'ccbõs joouk kääzkkõõzzi da kääzkkâ'sttemkuällsi oudâsviik-kmõššân di tuâjjlažkää'dd kiõlltäiddõõlgtummšin da kiõlltäaid oudâsviikkmõžžâst; di

4) tuejjeed ehdtõõzzid kuei'tkiõllsai mäddkoo'ddi õhttsažtuâj da tuâjj-juâkkmõžž kuõskki suâpp-mõõžž siiskõõzzâst, u'vdded suâppmõõžžâst ceâlkalm soti-mäddkää'ddvä'lddõ'sse di seu'rjred suâppmõõžž teauddjummuž.

Lu'vddkää'ddest vuei'tte lee'd še jee'res vaaldsemvuâkkõõzzâst mie'rruum tuâj.

Lu'vddkää'dd âlgg u'vdded piirice'jji soti-mäddkää'ddhalltõ'sse čiõlgtõs kiõlluu'ccbõs joouk kääzkkõõzzi teauddjummsest. Soti-mäddkää'ddhalltõs õudd soti-mäddkää'ddvä'lddõ'sse ceâlkalm tuâimin, koid lu'vddkää'dd u'vddem čiõlgtõs õudd mäain.

Soti-mäddkää'ddest, koozz kooll saa'mi dommvõudda kuulli kâ'dd, lij sää'mkiõl lu'vddkää'dd. Lu'vddkää'dd lu'vddkää'ddne'kken vaalset sää'mkiõllsaid oummuid. Uu'ccmõsân õhtt kuälmad vuâ'ss lu'vddkää'ddnii'kkkin âlgg nõõmeed sää'mtee'gğ e'tkkeem oummuin. Lu'vddkâdda suâvldet muđoi mâi'd oudâst šiotteet meersažkiõll-lu'vddkää'ddest.

2.

Lää'kk

sosiaal- ja tiõrvâsvuõttuõl riâšsmõõžžâst

1 lãakk

Takai šiotõõzz

4 §

Kääzkkõõzzi vuäžžamvuõtt da âstjemvuõtt

Sosiaal- ja tiõrvâsvuõttuõll âlgg plaanad da čõõdted sii'skest, veeidasvuõdâst da šlaajâst nákkmen gu ää'sšlai tarbb soti- mäddkää'ddest õõlgat. Kääzkkõõzz â'lgge čõõdted õõut-verddsen, õ'hte šiotõõttum kääzkkõõsceaivuõttân de soti -mäddkää'dd narood taarbid lokku vää'ldeen âalda ää'sšlaid. Kääzkkõõzzid no'rre soti- mäddkää'dd vuu'din šuurbid ceâlaivuõdid tâ'l, gu kääzkkõõzzi vuäžžamvuõtt da šlaaj staañmõš õõlge spesiaalsiltummuš le'be kaallšõs invstummšid le'be gu kääzkkõõzzi toolkvâs, teä'ggââ'nnemvaikktoš da viõkkâs čõõdtummuš õõlge tõn. Kääzkkõõzzi noormest šuurbid ceâlaivuõ'did vä'liddkâ'dden da soti- mäddkoo'ddi suâppmõõžž vuâdain šiottee 9, 34 ja 37 §:in.

Sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzkkõõzzid čõõdte'mmen âlgg oudeed cõõgte'mvuõtt.

5 §

Kääzkkõõzzi kiõll

Sosiaal- da tiõrvâsvuõttuõll âlgg riâššâd še läädd- da ruõcckiõllân kue'httkiõllsast soti- mäddkää'ddest nu'tt, štõ ää'sšlaž vuäžž tõid jiiijâz va'ljeem kiõlin, lää'dd- le'be ruõcckiõlin. Oõutkiõllsast soti- mäddkää'ddest sosiaal- da tiõrvâsvuõttuõll reä'sše soti- mäddkää'dd kiõlin. Kiõll- lää'jjest (423/2003) šiottee ää'sšla vuõiggâdvuõdâst ââ'nned jiiijâz kiõll, pue'tted kolljen, vuäžžad tuâimtõskeerjes lää'dd- le'be ruõcckiõllân de vuõiggâdvuõdâst tu'lkkõ'sse. Ää'sšlast lij vuõiggâdvuõtt ââ'nned sää'mmkiõll sä'mmlai dommvuu'd koo'ddin harjttâ'ttem sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzkkõõzzin, de Lappi soti- mäddkää'dd vuu'dest nákkmin sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzkkõõzzin, koid harjtte pâi dommvuu'di koo'ddi oolgebe'lnn âarrai tuâimmjemõhtõõggin. Lää'ssen ää'sšlast lij vuõiggâdvuõtt ââ'nned sää'mmkiõll Lappi soti- mäddkää'ddest dommvuu'd koo'ddi oolgebe'lnn âarrai tuâimmjemõhtõõggin harjttâ'ttem sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzkkõõzzin, koid Lappi soti- mäddkää'dd lij čuä'jtam dommvuu'di aassji ââ'nnemnalla 4 §:ast mie'rroom kääzkkõõzzi âstjemvuõd vuâdain. Vuõiggâdvuõdâst ââ'nned sää'mmkiõll šiottee muõoi sää'mmkiõll -lää'jjest (1086/2003).

Gu sosiaal- da tiõrvâsvuõttuõl personkâ'dd ij siõltted ää'sšla ââ'nnem kiõl le'be ää'sšlaž ij aicc- le'be mainstemvâ'kk le'be jee'res mäain diõtt ij vueil't šõddâd fi'ttjummsen, lij tõn lää'ssen, mõõn 1 da 2 momee'ntest šiottee, kääzkkõõzzid u'vddmen vueil'tlvažvuõdi mie'ldd âlgg huõltes tu'lkkummšest da tuulk ha'ñkkummšest.

Sosiaal- da tiõrvâsvuõttuõl riâššmen lij lää'ssen huõltes tõ'st, štõ Tâ'vvjâñnmi meerla vueil'tte ââ'nned jiiijâz, le'be lää'dd-, islant-, taarr-, ruõcc le'be danskk-kiõl Tâ'vvjâñnmalai sosiaal- kääzkkõõs- suâppmõõžž (96/1996) 5 artikla õõlgtemnalla.

7.

Lää'kk

soti-mäddkoo'ddi teäggummšest

3 láákk

Sosiaal- da tiörvâsvuõdhuâl tuájai teäggtoš

20 §

Sää'mkiõllsažvuõttlâ'ss

Sää'mkiõllsažvuõd vuâdald meä'rtâ'vve soti-mäddkää'dd la'skķeemnallšee'm kuul la'skķeet keärddee'l tõn soti-mäddkää'dd, ko'st liâ saa'mi dommvuu'd kää'dd, sää'mkiõllsai jälstee'ji mie'rr sää'mkiõllsažvuõd vuâdđhõõ'ddin. Soti-mäddkää'dd sää'mkiõllsai jälstee'ji mie'rr meä'rtââvv Statistikk-kõõskõõzz meer-raajâs-statistiikk vääraihâiddee'jj oudldõõ'sti ee'jj oudldem ee'jj loopp teäđai mie'ldd.

35.

Lää'kk

sää'mkiöll-lää'jj mu'ttmest

Ee'ttik-kää'dd tu'mmstōgg meäldlânji
kää'mtet sää'mkiöll-lää'jj (1086/2003) 3 § 2 pääi'k,
muuttet 2 § 1 momee'nt, 6 § 1 momee'nt, 12 § 2 momee'nt, 14 § 2 momee'nt, 16 da 17 §, 22
§ 2 momee'nt, 23 §, 25 § 2 momee'nt di 31 ja 32 §, nâkmen ko tōin lij 2 § 1 momee'ntt lää'jjest
1340/2014 da vue'ssen laa'jjin 1205/2019 da 1137/2019, da
lâ'zztet 11 § 2 momee'nt tännalla:

2 §

Lää'jj suävldemvu'vdd

Ve'rggnee'kk, koid tän lää'jj suävldet, lie:

- 1) Jeänōgg, Aanar, Suä'djel da Uccjoogg koo'ddi ve'rggnee'kk, nâkam kâ'ddōhtmi ve'rggnee'kk, koin kää'tt-ne tain koo'ddin lij vuazzli'žzen; Lappi soti-mäddkää'dd ve'rggnee'kk di nâkam soti-mäddkâ'ddōhtmi ve'rggnee'kk, koin Lappi soti-mäddkâ'dd lij vuazzli'žzen;
- 2) tōk suudištâm da riikk piirâs- da pääiklažvaaldâšm ve'rggnee'kk, kooi ve'rggvoudda oudpeä'lnn peäggum kää'dd obnes le'be biō'kki ko'lle;
- 3) tōk vu'vddvaaldâšmkonttâr di jie'llemvue'kk-, jâattlōk- da pirrōskōōskōōzz, kooi tuaimmoudda oudpeä'lnn peäggum kää'dd obnes le'be biō'kki ko'lle, da tōi õhttvuōđast toi'mmjei tuaimmorgaan;
- 4) sää'mte'gg, sää'maa'ssi sagstōöllâmka'dd da sää'mlää'jj (253/1995) 42 §:st jurddum siidsâabbar;
- 5) riikksuävtōōzz vuōiggâdvuōttkansler da ee'ttik-kää'dd vuōiggâdvuōttâ'sšooumaž;
- 6) õõ'nn'jiä'sšooumaž, õõ'nn'jireiddu'vddkâ'dd, õõutverddsazvuōttvä'lddnek, tää'ssärvv-vä'lddnek, õõutverddsazvuōtt- da tää'ssärvvlu'vddkâ'dd, teättsuōjjvä'lddnek da teättsuōjjlu'vddkâ'dd;
- 7) Äälgasmettemstrooi'tel, Piidvaaldâšm, Meerjeältōkstrooi'tel, Mäddmettemstrooi'tel, Digi- da narodteättkōontâr di Mäddtäällni'kki jeältōkstrooi'tel;
- 8) tōk riikk vaaldâšmve'rggnee'kk, kook muuttâsoocâmve'rggnee'kken kiōtt'tä'lle oudpeä'lnn peäggum vaaldâšmve'rggnee'kkest tu'mmjem vuälla puättam aa'ssid.

6 §

Sää'mkiöl âännmōš ee'ttkâ'stmallaš tuaimmorgaanin

Jeänōgg, Aanar, Suä'djel da Uccjoogg koo'ddi da Lappi soti-mäddkää'dd tuaimmorgaani sää'mvuäzzlain lij vuōiggâdvuōtt ââ'nned sää'mkiöl sâbbrin di keerjlaž ceäklmin, koid õhtteet pâ'rdkerja. Seamma kuâskk riikk lu'vddkoo'ddi, komiteai, tuâjj-joouki da va'steei määngvuäzzlaž tuaimmorgaani sää'mvuäzzlaid sä'mmlai dommvuu'dest da sä'mmlaid jeä'rben kuōskki aa'ssid kiōtt'tōōleen še tōn äälgpeä'lnn. Paalgâskoo'ddi õhttōōzz da tōn halltōōzz sâbbrâ vuässōōtti sä'mmlast lij va'steeinalla vuōiggâdvuōtt ââ'nned sää'mkiöl.

11 §

Jeä'rab ðölgtemvuðđ

Lappi soti-mäddkää'dd älgg ä'ssummšest nâkam oummin, koon dommkää'dd lij Jeänðk, Aanar, Suä'djel le'be Uccjokk, sä'mmlai dommvuu'd äalgpeä'lnn še jää'kkted mäid 12 – 16 §:st šiötteet.

12 §

Vuðiggädvuðtt ää'nned sää'mkiðl ve'rğğni'kkin

Seämma vuðiggädvuðtt lij sä'mmlašt sä'mmlai dommvuu'd äalgpeä'lnn še riikk ve'rğğni'kkin te'l, ko täk muuttäsoocâmve'rğğne'kken kiðtt'tä'lle Lappi soti-mäddkää'dd le'be dommvuu'd ve'rğğnee'kkest tu'mmjem vuälla puättam ää'sšid.

14 §

Sää'mkiðl täidd da tøn kuðskki ää'ntemkai'bbjððzz

Sää'mkiðl tääid vueil'tet piijjäd kiðlltääid kuðskki ää'ntemkai'bbjðssân riikk ve'rğğni'kki tuäjjažkâdda laa'jjin le'be lää'jj nuäjjä riikkusuävtððzz le'be ää'sšvuä'msteei ministeria asetððzzin di soti-mäddkää'ddlaž da kääddlaž ve'rğğni'kki tuäjjažkâdda soti-mäddkää'ddlää'jj (xx/202x) da kää'ddlää'jj (365/1995) meäldlaž jä'rjstððzzâst, jøs jeät nâkam ää'ntemkai'bbjððzz šiðttuku laa'jjin le'be lää'jj nuäjjä. Sää'mkiðl tääid kiðççât jeä'rab merittân, hä't tðt ij leäkku pijjum vee'rj, tuäim le'be tuäj ää'ntemkai'bbjðssân.

16 §

Sää'mkiðl äänmðš kää'dd da soti-mäddkää'dd ä'sškii'rjin

Kää'ddest, ko'st sää'mkiðllsai vueil'ss oummin lij ouu'dab ee'jj vuðssmðs peei'v leämmaž suurab ko ðhtt kuälmðs, kää'dd tuäimmorgaan älgg ää'nned še sää'mkiðl nâkam pä'rddkii'rjin da jee'res ä'sškii'rjin, koid ij leäkku mie'rr u'vdded privatt ä'sšvuäzzli'žže da koin lij almmjallaš miärktðs. Jee'res kää'ddest še kää'dd tuäimmorgaan da Lappi soti-mäddkää'ddest soti-mäddkää'dd tuäimmorgaan älgg ää'nned sää'mkiðl nâkam ä'sškii'rjines vueil'nmes veidasvuðð mie'ldd.

Lää'ssen Lappi soti-mäddkää'dd tuäimmorgaan älgg ää'nned še sää'mkiðl pä'rddkii'rjin da jee'res ä'sškii'rjin, koid ij leäkku mie'rr u'vdded privatt ä'sšvuäzzli'žže da koin lij almmjallaš miärktðs, jøs ää'sšest lij jeä'rab miärktðs sä'mmlaid.

17 §

Jäärnakstroittel di riikk, soti-mäddkää'dd le'be kää'dd vuä'mstem ðhttððzz

Riikk jäärnakstroittel di nâkam kääzzkððzz puu'tteei ðhttðs, ko'st riikkâst, Lappi soti-mäddkää'ddest le'be ððut le'be määng 2 § 1 momee'nt 1 pääi'kest peäggtum kää'ddest lij mie'rreemvä'ldd, älgg sä'mmlai dommvuu'dest u'vdded tän lää'jjest oudldum kiðl'laž kääzzkððzz da teäðted oummid še sää'mkið'lle toi'mmjummuž šlaaj da ä'sšðhttvuðð oudldem veedasvuðð mie'ldd da naa'lin, koon obbvuðttân ärvvtððlee'l jeät vuäittu ää'nned jäärnakstroittel le'be ðhttððzz peä'lnn toolkte'mmen. Ko riikk jäärnakstroittel häidd ve'rğğnektuäj, tððzz suävldet, mäid tän lää'jjest šiötteet ve'rğğnee'kkest.

22 §

Vasttõs jáarglâttmõõžžâst le'be tu'lk'kummšest šõddâm koolain

Soti-mäddkâ'dd, soti-mäddkâ'ddõhttâm, kâ'dd, kâ'ddõhttâm le'be aa'rhelkâ'dd le'be sie'brrkâ'dd va'sttad 4-6, 12, 13, 15, 16 da 30 §:st jurddum tuaimtem- le'be jee'res ä'sškee'rj tue'jjummšest le'be jáarglâttmõõžžâst di tu'lk'kummšest šõddi koolain.

23 §

Jáarglõõzz ha'ŋk'kummuš ä'sšnee'kk mä'hssmen

Jõs riikk, soti-mäddkâ'dd, soti-mäddkâ'ddõhttâm, kâ'dd le'be kâ'ddõhttâm ve'rğğnekka le'be ceerkvallaš ve'rğğnekka lij kuõddum sää'mkiõllsaž ä'sške'rjj, hâ't ä'sšnee'kkest ij leäkku vuõiggâdvuõtt äâ'nned sää'mkiõl tain ve'rğğnii'kkin, älgg ve'rğğnek taarb mie'ldd ha'ŋkkeed mâŋŋa ä'sšnee'kk kuullmest tain mä'hssmen ä'sškee'rjest jáarglõõzz ve'rğğnee'kk äâ'nmem kiõ'lle.

25 §

Päälklaž ve'rğğluõvâsvuõtt da peästmõš tuâjast sää'mkiõl tääid ha'ŋkkeem väaras

Lappi soti-mäddkâ'dd, soti-mäddkâ'ddõhttâm, 2 § 1 momee'ntest jurddum kâ'dd le'be kâ'ddõhttâm da nâkam 2 § 1 momee'nt 2 da 3 pääi'kest jurddum riikk ve'rğğnee'kk tuâjast kääzzkõ'sttja, koon ve'rğğvuu'dest vue'ss lij sä'mmlai dommvuu'dest, di Paalgâskoo'ddi õhttõõzz tuâjjlažkâdda kuull'ja vuei'tet miõttâd päälklaž ve'rğğluõvâsvuõd le'be peästmõõžž tuâjast ve'rğğtuâjai hâiddam diõtt taarbšum sää'mkiõl tääid ha'ŋkkeem väaras, jõs son lij reaug-gam tain tuâjju'vddi kääzzkõõžžâst uu'ccmõsân ee'jj ääi'j. Riikksuâvtõõzz asetõõzzin vuei'tet šiotteed jee'res ve'rğğluõvâsvuõd le'be tuâjast peästmõõžž mäainain.

31 §

Riikk tääl'laž vasttõs

Riikk täällarvvlõ'sse älgg vä'ldded mie'rrie'ğğ riikkveä'kkvuõdid soti-mäddkâdda, koo'ddid, sie'brrkoo'ddid, sä'mmlai dommvuu'd paalgâskoo'ddid di 18 §:st jurddum privatt oummid tain lää'jj suâvldummšest šõddi jeä'rab lâä'sskoolai kâ'ttem diõtt.

32 §

Sää'mkiõl säâ'jj måttmin vaaldšemsuõ'rjin

Sä'mmlai vuõiggâdvuõdâst vuäžžad vuâddškoou- da jee'res mått'tõõzz jii'jjez jie'nnkiõ'lle, sää'mkiõl mått'tummšest di sää'mkiõlâst mått'temkiõllân, måttaunnsen da tu'tkkõskiõllân šiotteet jeä'rben.

Sä'mmlai vuõiggâdvuõdâst vuäžžad pei'vvhâaid jii'jjez jie'nnkiõ'lle šiotteet pärnai pei'vvhâaidast uvddum lää'jjest (36/1973).

Vuõiggâdvuõdâst äâ'nned sää'mkiõl sosiaal- da tiõrvâsvuõttuâl kääzzkõõžžin šiotteet tain lää'jj lâä'ssen sosiaal- da tiõrvâsvuõttuâl jä'rjstummšest uvddum lää'jjest (xx/202x).